

+тэлепраграма

№ 37 (299) 4 кастрычніка 2002 г.

наша НІВА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы
ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

У НУМАРЫ

■ СНД нам толькі сънілася

У 2002 г. ЗША ўклалі ў эканоміку Ўзбекістану 8 млрд. даляраў. За кожны ўзыёт і пасадку баявога самалёта на базах NATO Бішкек і Ташикент атрымліваюць па 6 тыс. даляраў. Тым часам 7-кастрычніка ў Кішынёве збираецца саміт кіраўнікоў дзяржаў СНД. У гэты дзень прэзыдэнт Расеі адзначае юбілей: 50 гадоў. Старонка 6.

Ганс-Геарг Вік: "Я ня здолеў..."

На Захадзе працягваецца сур'ёзная спрэчка адносна таго, ці можна дамагчыся рэформаў ад рэжыму Лукашэнкі, калі пайсці ў насустречу, пасля таго як канфрантацыя і санкцыямі дабіцца пераменаў як выйшла. Гутарка на старонцы 10.

■ Тата, а ты папа?

Незнаёная ўзроста на вуліцы: "Какой сімпатичны мальчик". Ботусь: "Я ня мальчик, я хлопчык". Старонка 14.

■ Рэха Вялікага выбуху

Касмічнае рэліктавае выпрамяненне, якое з усіх бакоў ахінае Зямлю, — гэта сълед вельмі гарачай эпохі маладога Сусвету. Старонка навукі — 11.

Бюджэт-2003: далей ад рэальнасці

**Праект бюджету
прадугледжвае рост
выдаткаў на сацыяльную
сфэру за кошт росту
даходаў пры
адначасовы зынжэнны
бюджэтнага дэфіцыту.
Аднак многія
разліковыя паказчыкі
вымушаюць сумнівацца
ў рэалістычнасці такога
бюджету.**

Рост даходаў мяркуеца за-
бяспечыць за кошт прыватыза-
цыі, скасаванія падатковых
ільготаў і распаўсюджаныя па-
даткаабкладаныя на шырэйшыя

катэгоріі падаткаплатнікаў.
Структурна бюджет вельмі па-
добны да сёлетняга. На думку
першага намесніка міністра
фінансаў Анатоля Свиржы,
якую ён выказаў у інтэрвю га-
зэце "Рэспубліка", "адзінае, што
будзе адрозніваць праект бю-
джэту 2003 г. ад папярэдняга,
гэта больш акцэнтаваны пады-
ходы да зынжэння яго дэфіцы-
ту і расходнай нагрузкі".

Даходная частка бюджету на-
лета мае скласці 6 058 520 675
тыс. рублёў, у той час як расхо-
ды чакаюцца ў 6 552 520 675 тыс.
рублёў. Дэфіцыт бюджету, такім
чынам, складзе 494 млрд. руб-
лёў.

Працяг на старонцы 3.

АНАТОЛЬ СВИРЖЫЧК

Ізоляваць "Батасуну" немагчыма

"НН": Ці было прыпыненне
дзейнасці "Батасуны" нечака-
насцю для яе сяброў? Чуткі аб
хуткай забароне хадзілі ўжо з
сакавіка, калі сябры кіруючай
Народнай партый арганізавалі
некалькі маніфэстациі ў пад-
трымку ідэі забароны "Батасу-
ны".

Андрэ: Мы не былі гатовыя да
такога развязанія падзеяў. Урад

нечакана хутка правёў сваё ра-
шэнне ў парламэнце. Мы лі-
чылі, што на дэбаты аб прававым
баку забароны пойдзе больш часу. Зы іншага боку, мы ўжо
прызвычайліся да такога кшталту
рэпрэсіяў. Тры гады таму
зы ўсё наша кіраўніцтва трапіла за
крыты, летася была забароненая
наша моладзевая арганізацыя,
навучальная курсы і летнія

школа. З 1998 г. у СМИ вядзецца
прапагандысцкая кампанія, якая
мусіць давесці апошняму абы-
вацелю, што Батасуна — ваен-
камат ЭТА, што нашая газэта
"Egin" — баявы лісток, а праз
сетку кавярня ў "Herico Taber-
nas" адмываючыя нарабаваныя
ETA гроши.

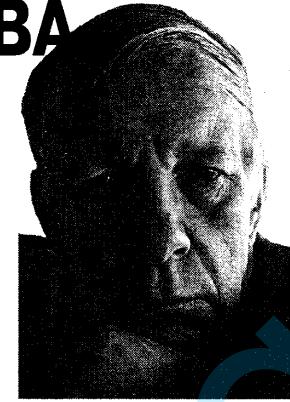
Працяг на старонцы 7.

Забарону басконскай партый "Батасуна"
(палітычнае крыло ЭТА) гішпанская прэса
прагнавала з пачатку году. Журналісты
прадказвалі падзеяў 1997 г.: тады,
пасля забойства маладога кансэрватора Мігеля
Блянка, было арыштавана ўсё кіраўніцтва
"Батасуны". І спрайду, калі ў пачатку жніўня ў
курортным мястэчку Санта-Поля выbuchнула
бомба, урад выдаў пастанову, згодна зы якой
дзейнасць партый "Батасуна" прыпыніяцца на
тры гады. У той самы дзень парламэнт падтрымай-
рашэнне ўраду. Праз два дні паліцыя штурмам
узяла ўсе партыйныя асяродкі, а гішпанскія СМИ
абвесьці, што "Батасуны" больш не існуе.
Засікаўлены пытаннем "так гэта ці не", я
раскапаў у Нямеччыне жывога сябра "Батасуны"
Андрэ, які пагадзіўся даць мне інтэрвю.

НОВАЕ АПАВЯДАНЬНЕ ВАСІЛЯ БЫКАВА

Таталітарызм, хоць і нядаўна, але ўвесе-
сышоў у нябыт, пакінуўшы па сабе
благую памяць. Людзтва рупілася
пазыціца яго надта ж нехуцавых
наступстваў. Траба было панішчыць яго
нядобраю спадчыну і ўмацаваць
дэмакратыю. Найперш было вырашана
пастаўіць помнік Песьняру...

"Помнік ад дэмакраты". Старонка 15.

Паляванье на інтэлігентаў

Грамадзства крыміналізуєца. Міліцэйская
статыстыка сведчыць, што колікасць напа-
даў і абрабаваньняў у Менску вырасла да не-
калькіх сотняў штотысяц. Беларускую інтэлі-
генцыю гэтая тэндэнцыя закранула, як нікога
іншага. Ня дзіва: сталы, чыста апрануты чала-
век "у капелюшы і акулярах", які понача вя-
таецца дахаты, — якраз тая ахвяра, якая га-
рантуе рабаўніку адносную бяспеку і скі-такі
прыбытак.

Здарэньні самага апошняга часу — напад 23
верасня на прафэсара Адама Мальдзіса і 28
верасня на радыёжурнالіста Генадзя Кесьне-
ра. Апошні ў выніку трапіў з чэрепна-мазгавой
траумай у лякарню. Здароўе А.Мальдзіса, які
некалькі дзён ляжаў дома зь пераломам раб-
рыны, рэзка пагоршылася, і ён таксама быў пе-
раведзены ў больницу: аказаўся, што перала-
маная скаба пашкодзіла лёгкае.

Працяг на старонцы 12.

Будаўнік ТБМ

Старонка 4.

У свой час "Наша Ніва" выступіла з ідэяй акцыі "Дзень без чужога слова".
Таварыства беларускай мовы падхапіла задуму праўз некалькі год, каб правесці
месячнік "Размаўляем па-беларуску". Партыі драбнеюць, ТБМ разгортваеца.
Напярэдадні IV Кангрэсу Асамблеі наўрадавых арганізацый — гутарка з намеснікам
старшыні Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны Сяргеем Кручковым.

апытанне

За каго вы думаеце галасаваць на мясцовых выбарах?

Ня ведаю	26%	За прадстаўнікоў апазыцыі	14%
За беспартыйных	19%	Усё адно за каго	11%
Ні за кога	19%	За прадстаўнікоў улады	11%

Апытаць жыхароў Менску, крыніца: сацыялягічная служба

"Люстэрка" агенцтва БелаПАН

Жывы голас
незалежнай
Беларусі

Дык падпісвайся!

Бюджэт-2003: далей ад рэальнасці

Працяг са старонкі 1.

Галоўна праблемай на шляху выканання прагнозных паказнікаў эксперты Саўміну называюць абмежаванасць крыніцай фінансавання гэтага дэфіціту. Найперш з-за хранічнага невыканання зынешняга фінансавання: крэдытаў Беларусі ніхто не дае. Сёлета гэта выклікала хранічнае невыкананне даходнай часткі бюджету. Усяго за гэты год у рэспубліканскі бюджет паступіла 258,1 млрд. рублёў (з улікам дзяржаўных мэтавых фондаў), што складае 62,6% ад гадавога пляну даходаў бюджету. Пры такіх тэмпахах за астатнія чатыры месяцы гэты паказынак сягне толькі 93,9%.

Іншае слабае месца — даходы ад прыватизацій. Якія падставы чакаць іх узлыту налета, калі за 8 месяцаў гэтага году дзяржава атрымала ад прыватизацій толькі 5 млрд. рублёў, хоць плянавала атрымальці 100 млрд.?

Падаткі

Падаткі, паводле плянаў Савету міністраў, мусіць застасцца на сёлетнім узроўні. Колькасць мясцовых падаткаў ды збораў зь юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў наўрат зъменшыцца. У рамках уніфікацыі беларускага заканадаўства з расейскім плянуецца таксама зъменшыцца ад 15% да 6% стаўку падаткаў на дыўдэнды і прыраўнаваныя да іх даходы. Апроч таго, урад абяцае ўвесці на ўесь наступны год мараторый на ўвядзенне новых падаткаў і абавязковых плацяжоў ды на зъменшыць ставак.

Тым на менш, Станіслаў Багданкевіч мяркуе, што бюджет

па-ранейшаму сацыялістычны, ня рыначны. Ён прадугледжвае і старое пераразмеркаванне ВУП: адбіраныне ў вытворцаў да 50% нацыянальнага прадукту, таму ён вядзе да далейшай стагнацыі эканомікі».

Што будзе з рублём

На сацыяльныя праграмы ўрад зьбіраецца выдзеліць у 2003 г. 2 трлн. рублёў — істотна больш, чым сёлета. Аднак у выпадку, калі даходы ад прыватизацій і крэдытованіне з-за мяжкі акажуцца налета меншымі, чым плянуеца, выкананне такое сацыяльна скіраванае расходнае часткі бюджету амаль непазбежна прывядзе да росту інфляцыі вышэй за праектныя паказычы. Так здарылася сёлета.

Паводле словаў старшыні прайлення Нацбанку Пятра Пракаповіча, афіцыйны абменны курс даляра на пачатак 2003 г. плянуеца давесці да 1920 рублёў, а на пачатак 2004 г. — да 2250—2350 рублёў. Гадавая інфляцыяня мусіць перавысіць 18—24%. Стабільнасць наша валюты плянуеца дасягнуць за кошт росту грашове масы на 24,7—32,5%, альбо на 460,9—606,6 млрд. рублёў. Эмісія Нацбанку ў гэтай суме складзе 218,1—296,9 млрд. рублёў. П.Пракаповіч кажа, што задачы перед Нацбанкам на 2003 г. пастаўленыя «намога складанейшыя, чым у папярэдняй гады». Рэалізаваць іх трэ будзе ва ўмовах істотнага зъніжэння інфляцыі і дэвалюціі рубля, што не дазваляе Нацбанку разылічаць на станоўчай сальда ў замежным гандлі: «Чакаецца, што дэфіцит паступ-

леныняў ад рэалізаваных на зынешнім рынку тавараў ды паслугаў складзе блізу 600 млн.даляраў», — паведаміў старшыня Нацбанку.

ВУП і заробкі

Паводле прайекту бюджету і сацыяльна-еканамічнага развіцця краіны на 2003 г., тэмпры росту ВУП маюць скласці 6%. Адставанье тэмпаў росту прамысловасці (4,5—5%) ад прагнознага паказыніка ВУП урад мяркуе кампенсаваць за кошт зъніжэння энэрга- і матэрыяламістасці вытворчасці (на 4,5—5,5%).

Рост рэальных заробкаў нібыта дасягне 7—8%, што ў эквіваленце адпавядае росту з 120 даляраў на пачатак году (ци 244—255 тыс. рублёў за месяц) да 130 даляраў на канец году. Гэтыя лічбы як нікія іншыя робяць відавочным для паспалітага грамадзяніна нерэальнасць паказчыкаў, на якіх Мінінін грунтует свае разылікі. Сярэдні заробак у краіне ўсе месяцы гэтага году ледзьве-ледзьве перавышаў сотню даляраў, і нават мацёрыяламіст не спадзяеца на ўзывёт сваіх прыбыткаў у калядную ноц.

Мінін разылічваў бюджет зыходзячыя ня толькі з рэальных паказчыкаў, але і з «установак». Гэта падрывает веру ў выкананіе насьць ягоных парамэтраў.

Глеб Хмяльніцкі

Беларускія плян і рэчаіснасць

ЛІЧБЫ ТЫДНЯ

ВАСІЛЬ ДАЎГАЛЕЎ хоча застасца ў памяці берасцьцяў уласнай «белай вежай». У Берасці плянуюць збудаваць 70-мэтровую вежу з хуткасным ліфтам і рэстарацыяй наверсе. Прызначыне — забесьпячэнне новага ўзроўню мабільнай сувязі. Першыя 12 м вежы фундуе «Берасцьцеаблтэлекам» і абласны бюджет. На далейшую будаўніцтва траба спонсарская дапамога. Адначасова аблыванкам шукае інвестара, каб скончыць гатату ў цэнтры места, які закладалі яшчэ да Алімпіяды 1980 г. Пачатковая цана будынку — 360 млн. рублёў.

ПАДАРАЖЭЛІ камунальныя паслугі. За аднапакаёўку давядзенца плаціць 28 тыс. р., за двухпакаёўку — 42 тыс., а за трохпакаёўку — 56 тыс. Палова той сумы пойдзе на ацяпленыне. Але й такія кошты складаюць толькі 40% ад рэальных, таму тарыфы мусіць яшчэ расыці.

ЦЭНЫ НА ПРАЕЗД у транспарце падвысіліся з 1 кастрычніка ў Менску. Звычайні талёнчык каштуюе 180 р., ільготны — 90 р. У экспрэс-аўтобусах адпаведна 360 і 180 р. Месячны прайзны на адзін від каштуюе 8100 р., на 2 віды і аўтобус-экспрэс — 10800 р., на трэх віды — 12600 р. Новых талёнаў яшчэ не надрукавалі, таму прадаваць будуць рэшту старых зь іншым наміналам.

БЕСПРАЦОЎНЫХ у краіне зарэгістравана 124 тысячи. Гэта на 21 тыс. больш, чым на пачатку году. 431,2 тыс. працујуць няпойоўны дзень ці знаходзяцца ў вымушчаным адпачынку. Беспрацоўнаму выплачваюць 16,5 тыс. рублёў дапамогі.

ЧЭКІ «МАЁМАСЦЫ» з 15 кастрычніка можна будзе аблмяніць на акцыі 69 акцыянэрных таварыстваў, што займаюць вырабам будматэрыялаў, мэблі ці інжынэрныя паслугамі. Аформіць чэкі можна ў філіі «Беларусбанку» па месцы жыхарства. Больш за 250 чэкаў не прымаюць.

142 МЛРД. РУБЛЁЎ выдаткуе налета бюджет на крэдыты пад будаўніцтва жыльля. У парыўнанні з гэтым годам сума жыльлёвых крэдытаў павялічыла сябе на 8 млрд. руб., аднак у звязку з інфляцыяй іх рэальных кошт будзе меншы. Толькі ў сталіцы свайго жыльля ня маюць 129 тыс. сем'яў, зь іх 50 тыс. — маладыя.

АКЦЫИ «БЕЛШЫНЫ» будуть каштаваць 270 млрд. рублёў (145 млн. даляраў). Агулам мяркуюць прадаць 81,7 млн. акцыяў новага АТ па 3,3 тыс. рублёў кожную.

1,5 ТЫС. СПРАЎ АБ БАНКРУЦТВЕ разглядаюць зараз суды. Большаясць спраў датычыцца камэрцыйных структур, тады як у дзяржаўным сектары банкрутамі могуць прызнаць усяго 80 прадпрыемстваў. Амаль у 90% выпадкаў працэдура банкруцтва распачынаецца з ініцыятывы падатковай інспекцыі.

Алесь Кудрыцкі, С.І.

«Лукойл» не атрымае Гданьск

Галоўны аналітык «Лукойлу» ў Польшчы Сяргей Станкевіч паведаміў, што кампанія «Рочэнэрдэкт» адракаеца свайго пляну прыватизаціі Гданьскага нафтаперапрацоўчага завода сумельна з расейскай кампаніяй «Лукойл».

Падпіска

Нагадваем, што падпіска газета абыходзіцца таньней. Падпісны індэкс 63125. Цана падпіскі на месец — 1618 рублёў. Падпіску прымаюць ва ўсіх аддзяленнях пошты, у шапіках «Белсаюздруку». **Дык падпісвайся!**

старога: «Гэта правакатар!», «Нашто было сцяя дзверці?» — чулася вакол. Стары спрабаваў апраўдвацца, казаў, каб чыталі гісторыю, пра нацыяналізм, на што прадпрымальнікі амаль хорам прапанавалі яму ехаць зь Беларусі: «Гэта наша сцяя! Хто ты такі, каб яго дзверці!»

Міліцыяне не чакалі такога напору і адпусцілі хлопцаў ды адвали старога ўбок — ад людзкога гневу. Праз колькі хвілінаў у парку зявіліся яшчэ 10 працаахоўнікаў. Да хлопцаў падышоў старши лейтэнант, крыху папужу пратаколам, але папярэдзіў і адпусціў.

Руслан Равіка, Баранавічы

...Праз паўгадзіны, не дачакаўшы канца, ён выйшаў на вуліцу, пагаварыў з людзьмі, а пасля спусціўся ў мэтро і, хоць была субота, пaeхau на працу. «Майму шафёру таксама патрэбны адпачынак», — так патлумачыў ён карэспандэнту «НН».

Андрэй Лянкевіч

Агульнацянальны страйк прыватных прадпрымальнікаў аднавіўся ў аўтарак. Патрабаваныя дробных бізнесоўцу (у страйку бяруць удзел пераважна гандляры) — зъмяншыне падатковага і бюрократычнага цжару. Усяго да страйку далучыліся некалькі дзясяткі тысяч чалавек ва ўсіх рэгіонах краіны, акрамя Магілёўшчыны. Наш карэспандэнт пабываў на мітынгу прадпрымальнікаў у Баранавічах.

Як і ў іншых гарадах, на баранавіцкім мітынгу прадпрымальнікі не было людна. У Маладым парку а 17-й ужо віраваў на то, што падыходзіць 500 чалавек. Апошні раз столькі людзей зъбіраў фронтаўскі мітынг 8 кастрычніка 2000 г. «Сёньня скора, футра, абутик, электратавары, а што заўтра?» — такі плякет вісіў на скульптуры жанчыны зь вінаградам, што ўзвышаецца пасярэдзіне былога фантану ў парку. Прысутнічалі 5 міліцыянтаў.

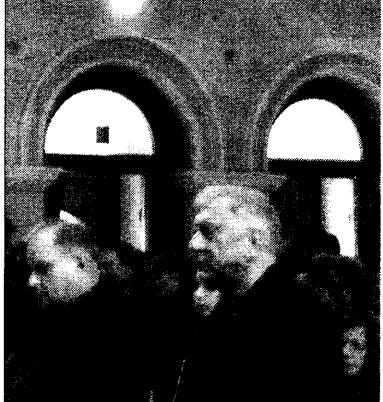
Мітынг пачаўся выступам былога аблазаўца Яўгена Віньніка, які цяперака прадстаўляў раду свабодных прафсаюзаў прадпрымальнікаў гораду. Усе выступоўцы заклікалі юдзенца, бараніць свае праваў, змагацца за адмену новага закона. Адзначалася, што бастуе ўся краіна. Некаторыя плакаліся аб цяжкой долі беларускага прыватнага гандляра ўвогуле.

Афіцыйны прадстаўнік Беларускага саюзу прадпрымальнікаў Але́с Пікула (былы кіраўнік гарадзкой рады БНФ «Адраджэнне») падчас свайго выступу заклікаў прадпрымальнікаў вылучаць да ўлады й палі-

тчынны патрабаваны. Тым часам маладыя хлопцы ўзялі наднатоўпам бел-чырвона-белыя сцягі. Да Пікулы падышоў міліцыянт і запатрабаваў прыбраць сцяг. Пікула запярэчыў, што ян ведае тых хлапцоў. У гэты час мужчына стала гаеку падскочыў да сцягу і паспрабаваў яго вырваць. Сцяг не аддалі, але ў карткай валтузыні паламалі дрэўка. Народ акружыў месца здарэння, і, пакуль міліцыянты туды дабеглі, стары атрымаў некалькі разоў у карак.

Міліцыя затрымала хлопцаў са сцягамі. Аднак прадпрымальнікі астуপілі міліцыі затрыманых ды ў дзясяткі галасоў вінавацілі

У мінулую суботу прэзыдэнт Нацыянальнай акадэміі науак Міхаіл Місяніковіч прысутнічаў на ўрачыстасці развітання з копіяй Турынскай плашчаніцы, якую павезлі ві Украіну. Ён стаяў сярод вернікаў у сядзібніне залі і толькі пасля другога настойлівага запрашэння заняў месца ў першым шэрагу...

Аптытаньне "НН"

Ці ёсьць плён ад месячніка беларускай мовы?

Жанна Літвіна, прэзыдэнт Беларускай асацыяцыі журнаўцаў: Гэты месячнік мне нічога не дадаў і нічога не адняў. Моўная палітыка мая абсалютна не зымлялася. Хаця акцыя сама па сабе вельмі патрабавая. Зь вялікай павагай стаўлюся да людзей, што яе правялі. Хаця і цяжка сказаць, ці загаварыў па-беларуску пад яе ўплывам некта з расейскамоўных.

Сяргей Кухто, супрацоўнік БТ: Пра месячнік ведаў. Але ўдзелу актыўнага ня браў. Не знайшоў проста, з кім бы гэтым заніца. Не з тэлевізарам жа! Праўда, праца вымусіла. 21 верасня БТ ладзіла акцыю адкрыцця новага тэлесэзону. Там я па-беларуску ўсё казаў. Доўгі рыхтаваўся. Было вельмі складана. Увесі час Пятру Варахобіну тэлефанаваў, пытаўся, як і што вымаўляць. Ён усё ведае, бо заўсёды па-беларуску гаворыць.

Лягчэй за ўсё прымусіць чалавека на беларускую мову прайсці на працы. Там ты трапляеш у адпаведныя ўмовы — і ўсё. Ад гэтага ж заробак твой залежыць. Таму і ў слоўнік палезеш, і ў саброў папытаваш.

Іван Пашкевіч, дэпутат нацыянальнай прадстаўніцтва: Дома ѿ мене пануе расейская мова. Але дачка вучыцца ў беларускай клясе. Калі рыхтуюш урокі — ці то матэматыка, ці то малярванье, — заўсёды па-беларуску размаўляем. Бось і ўвесі мой месячнік.

Акцыя сама па сабе неблагая. Але маладэчнай. Пра яе і чуў мала хто. Я ведаю толькі таму, што газэты ўвесі час праглядаю. Бо павінен гэтым займіца. Калі б хоць дзяржаўная прэса гэта падтрымала, мо што і лепей атрымалася б.

Галіна Саўчук, галоўная інспектарка Міністэрства адукацыі: Я ў адпачынку была, таму чула нічога. І ня ведаю, ці дайшла гэтая акцыя да школак. Добра, што заклікаюць па-беларуску размаўляць. Яны ж не прымушаюць нікога. Няхай бы

болов агітавалі. Можа, хто б і задумаўся.

Анатоль Крыжаноўскі, дырэктар тэатру "Хрыстафор": У нас ёсьць беларускамоўны нумар "Вясельле". У верасні мы яго наўмысна ставілі ў кожны эстрадны спектакль. У іншыя месяцы так часта яго не паказваем. Таксама, у межах месячніка, я пачаў больш глядзець беларуское тэлебачанье. А ОРТ наагул выключыў. У мяне ў аўтамабілі стаіць прымач каорткіх хвалю. Дык вось адтуль я і пра месячнік даведаўся. І беларускую мову добрую там слухаю.

Уладзімер Парфіновіч, дэпутат палаты прадстаўніцтва: А я ня чуў ні пра які месячнік. А так мо і падтрымаў бы. Павінна быць нейкое рагшэнне. Калі б прэзыдэнт па-беларуску загаварыў, то і парламентары таксама не адсталі б.

Сяргей Плыткевіч, галоўны рэдактар газеты "Туризм і отдых": Не, ня ведаў нічога.

Па-беларуску абсалютна свабодна размаўляю. Калі хто зверненца — аваціўка адкажу. Мы і паштоўкі беларускія выпускаем. Але ёсьць рэаліі. Яны маднейшыя за любы месячнік. Ёсьць патрыятызм, а ёсьць бизнэс. Таму большую частку жыцця і размаўляю на расейскай мове.

Тамара Каваленя, дырэкторка школы №2 Горадні: У нас гэта ішло пад дэвізам дзён славянскай культуры і пісьменства. Урокі ладзілі. Цігам месячніца, згодна з плянам, пра Янку Купалу і Якуба Коласа занялі ішлі. Натуральна, ўсё гэта мела сэнс, мы па-беларуску гаворым (сама адказвае па-расейску — В.А.).

Ірына Сідарэнка, завуч Беларускай гуманітарнага ліцею: А ў нас вучні ўвесі час па-беларуску гаворачь. Ім нікі месячнік дзеля гэтага ладзіць ня трэба. Пра ініцыятыву гэтую я чула. Але проблема ў тым, што ведаюць пра яе якраз тыя, хто па-беларуску і так размаўляе. Да астатніх яна магла і не дайсці. Але ўсё адно патрэбнае мерапрыемства. Можа, хто і зразумеў, што па-беларуску размаўляць ня страшна.

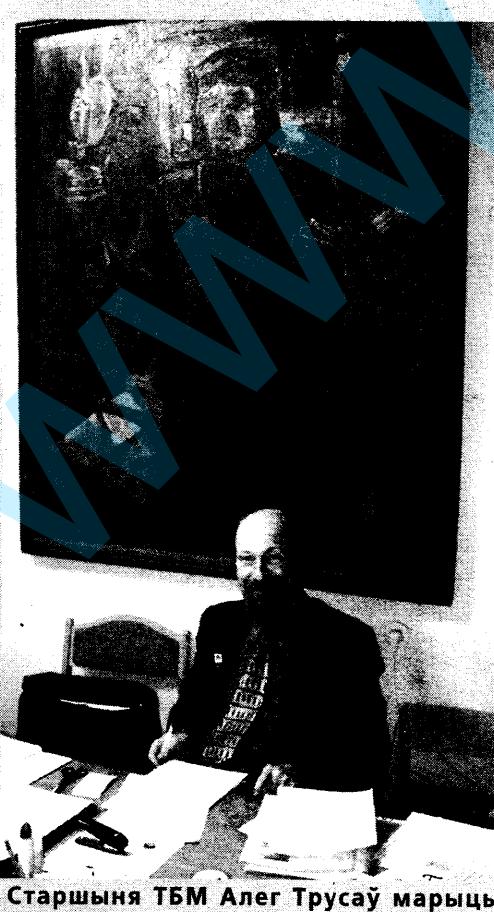
Аляксей Янукевіч, палітык, БНФ: Мянэ асабістая акцыя не закранула. Я і так па-беларуску размаўляю. Ініцыятыву ТБМ па працагандзе беларускай мовы вітаю. Але месячнік... Атрымліваецца, што паразмаўлялі 30 дзён па-беларуску і перашлі зноў на расейскую. Ці як? Дый ня думаю, што гэтая акцыя ахапіла шырокія колы. Хоць чалавека, які мадэрнізм, ўжо быў гатовы загаварыць па-свойму, аўгава ў транспарце аб месячніку магла і падштурхнуць да дзеянняў.

Вольга Анціповіч: Але ўсё адно патрэбнае мерапрыемства. Можа, хто і зразумеў, што па-беларуску размаўляць ня страшна.

Аляксей Янукевіч, палітык, БНФ: Мянэ асабістая акцыя не закранула. Я і так па-беларуску размаўляю. Ініцыятыву ТБМ па працагандзе беларускай мовы вітаю. Але месячнік... Атрымліваецца, што паразмаўлялі 30 дзён па-беларуску і перашлі зноў на расейскую. Ці як?

Дый ня думаю, што гэтая акцыя ахапіла шырокія колы. Хоць чалавека, які мадэрнізм, ўжо быў гатовы загаварыць па-свойму, аўгава ў транспарце аб месячніку магла і падштурхнуць да дзеянняў.

Анатоль Крыжаноўскі: Але ўсё адно патрэбнае мерапрыемства. Можа, хто і зразумеў, што па-беларуску размаўляць ня страшна.

Старшыня ТБМ Алег Трусаў марыць пра пяцігодку мовы

АНАТОЛЬ КРЫЖАНОЎСКІЙ

Працяг са старонкі 1.

"НН": Пры канцы жніўня ТБМ абвесьціў месячнік беларускай мовы. Ці можна падвесыць нейкія гэтай акцыі, зрабіць высновы?

Сяргей Кручкоў: Я ня надта яго падтрымліваў, бо надта ж гэта па-савецку — авбяшчальнік розных месячнікаў. Але рэакцыя людзей, СМИ была вельмі добрай. Нават усе расейскамоўныя FM-станцыі, у тым ліку і "Руское радио", перадавалі, што распачаўся месячнік беларускай мовы.

Цяпер сітуацыя не такая, як у пачатку 1990-х, — аднымі законамі ці пастановамі не прымусіш людзей перайсці на родную мову, траба зымлянць моўную звычку. Дзеля гэтага трэба зрабіць мову прыцягальнай ва ўсіх адносінах. Важнай і для кар'еры, і для ведаў. Дзеля гэ-

тага патрабна дзяржаўная палітика. Сяргей Кручкоў нарадзіўся ў Менску. Яму 35 гадоў. Скончыў Політэхнічную акадэмію па спэцыяльнасці інжынэр-будаўнік. У ТБМ прыйшоў з бізнесу. Працуе кіраўніком спраў Таварыства, а ў 2001 г. быў абрани намеснікам старшыні. Распавядае, што, калі прыйшоў у ТБМ, святло гарэла толькі ў адным пакоі офісу — астатнія былі адлучаныя за няўплату. Тады ён і прапанаваў свае паслугі, каб вырашаць гэтыя і іншыя гаспадарчыя праблемы. Ведаў, што ў яго атрымаецца. З таго часу святла больш не адключалі.

прыклад, зладзіць месячнік добрага беларускага слова на грамадскі транспарце.

"НН": ТБМ імкненца кантактаваць з дзяржаўнымі органамі. Як бы Вы ацанілі плён ад гэтых кантактаў? Ці разумеюць чыноўнікі патрэбу ў родным слове?

С.К.: Верхавіна чынавенства надта палітызуе гэтае пытанье. Думаюць, быццам усё, што па-беларуску, — супраць уладаў. А звычайны беларускі чыноўнік

Фронт за мяжой

Скончыўся месячнік, які ТБМ прысыяціла беларускай мове як мове штодзённага побытавага ўжытку. Ідэя была добрая, але атрымалася — ізоў-такі — "як заўжды". З кім мы размаўлялі па-беларуску, з тымі і размаўляем, заліці, а з кім па-расейску — з тымі па-расейску. Пры гэтым мае беларускамоўныя знаёмыя толькі ветліва пасміхаліся, калі я ім нагадаваў пра ініцыятыву шаноўнага Алега Трусава. Бы ініцыятыва была сама сабою, жыццё ж — сама сабою, а сп.Алег апынуўся ва ўжо традыцыйнай сітуацыі, калі лідэр ТБМ прыходзіць на мітынг са скрынай для ахвяраваньня ў руках. Хто захацеў — падаў, хто не захацеў — не падаў.

Я не хачу сказаць гэтым, што ініцыятыва ТБМ недарачная і бессэнсочная. Таксама я ня маю намеру аспрэчваць права любой грамадзянскай арганізацыі вылучаць любыя ініцыятывы. Але хацелася б разумець, чаму ТБМ вылучае ініцыятывы, выніковыя якіх кепска паддаецца ўліку? Бы самае галоўнае — не прафанаўваць ідэі. Калі ідэя роўніцца съмешнай, яна перастае валодаць масамі.

Узьнікае адчуваньне, што наша грамадзянская супольнасць у поўным складзе адварвалася ад рэальнага жыцця. Сыпярша гэта адбылося з партыямі, якія ў большасці сваёй ня толькі не збіраюць складак, але ѹ систэматычна ходзяць "налева", шукаючы "інвестара". Дзеля зынешняга фінансаванья яны гатавыя ня толькі паступіцца ідэалёгіяй ("Лібералы напраўва, эсдэкт налева — разысьціся!"), але яшчэ і працуяць па прынцыпах: "Будзе хлеб, будуць і песні!" А на ідзю (калі ня Леніна, дык хоць Мілтана Фрыдмана) маглі б папрацаўваць і бясплатна.

Пасля тым самым заняліся прафсаюзы. Пра "свабодны" казаць ня буду: пішаць пра Генадзя Быкова, а на цябе гарлаюць так, нібы ты пасягнёш на гонар і сумленне сп.Васіля. Але цяпер гаворка пра сп.Козіка. Гэтому Козіку ў самы час заўстыдзіца: найбуйнейшым наймальнікам у краіне зьяўляецца дзяржава, а Козік добра сумленна адмаўляеца ад барады з гэтым наймальнікам і засядраজваеца на інвэстыціях і турызме, якія калі б ён быў міністром эканомікі

частка зь NGO ператварылася ў крыніцу існаваньня для дзеячоў палітычных партый.

ци турызму. Зрэшты, справа гэта ёсьць справай саміх прафсаюзаў. Але ў тую дзірку ўляплася і моладзь. Навасыпчаны лідэр разагрэтага БРСМ Аляксандар Нахаенка ўсіх цвердзіц пра дзяржаўнае фінансаванье арганізацій. Дзіўная рэч: паўтара месяца таму ён якраз стаяў на чале канторы, якая фінансавалася дзяржавай на ўсе 100% — Дэпартамэнту па спраўах моладзі. Але ж пайшоў у NGO! Навошта тады ўдаваць зь сябе NGO, калі ўсё адно фінансаванье дзяржаўнае?

І, атрымаўшы ад дзяржавы грошы, гэтыя слупы наваяўленай дэмократыі *a-la Lukashenka* будуть рэалізаваць свае "абарончы" мэты, прадугледжа-

нібы рэлігія

нормальна ставіца да мовы.

Сёньня 95—97% лістоў, якія прыходзяць у ТВМ з органаў улады, напісаны па-беларуску. Калі раней у іх “не было вырашальнай, каб друкаваць па-беларуску”, на камптарах ня быў інсталаваны беларускі шыфт, дык цяпер відаць, што яны гэтую праблему вырашылі. А раней мы пачыналі з таго, што расейскамоўныя лісты прости вярталі і пісалі: “Прабачце, але мы не разумеем па-расейску, адка-жыце нам на мове запыту”.

“НН”: Хто сёньня прыходзіць у ТВМ?

С.К.: І настаўнікі, і пісменьнікі, і моладзь, якая бачыць сваё будучае ў навуцы, — тыя, хто нечым канкрэтна пачаў займацца. Прыйдзець, вядома, і з “Маладога фронту”, і з іншых арганізацый. Але сябе яны тут не знаходзяць у тым пляне, што мы ня ладзім радыкальных акцыяў, мітынгаў, шэсцяці і г.д. Мы арыентуемся на тых, хто ўжо абраў свой шлях і ведае, чаго хоча ад жыцця. Рух стаў менш хаатычным, больш мэтанакіраваным.

“НН”: Якія адносіны ў Таварыства з палітычнымі сіламі Беларусі?

С.К.: Розныя. Але маем контакты, якія не дзіўна, і з ліберал-дэмакратамі, і з камуністамі, і з КХП-БНФ, і з БНФ “Адраджэнне”, і з сацыял-дэмакратамі. У меншай ступені з АГП. Мы хацелі б, каб мова яднала, а не разъядноўала. Так у Польшчы ў свой час нацыянальныя сілы аўяднала рэлігію.

“НН”: Ці магло б ТВМ у будучыні стаці нейкай кансалідацыйнай сілай у грамадзстве, магчыма, палітычнай сілай, калі таго запатрабуе час?

С.К.: Тут можна шмат фантазіяваць. У мяне выклікаюць шчырае захапленне некаторыя моманты прапцы польскай “Салідарнасці”. То, як інтэлігэнцыя змагла скарыстаць “Салідар-

насць”, а “Салідарнасць” скрысталі інтэлігэнцыю. Апошняя, нягледзячы на то, што Валенса быў малапісменны чалавек (ягона польская мова яшчэ горшай, чым Лукашэнка беларуская), пайшла ў “Салідарнасць”. Распрацоўваліся законапраекты, канцэпцыі, реформа нацыянальнай школы. Хацелася б скарыстаць такія прыклады. А калі гэта зможа кансалідаваць партыі і рухі, мы будзем толькі радыя, будзем гэта вітаць. Хоць на сёньня мы ня можам прэтэндаваць на такі шырокі рух, якім была “Салідарнасць”, бо цяпер іншая краіна бэлае Эўропы, дзе таямніча зынікаюць лідэры апазыцыі. Парламентароў гэта, відаць, не краяне.

“НН”: Ці могуць з ТВМ выйсці новыя палітычныя лідэры, якіх сёньня не хапае?

С.К.: Лідэр аўтападыска. І ў ТВМ, і ў іншых непалітычных і палітычных арганізаціях. Іншая справа, што ў Беларусі інфармацыйная прастора так уладкавана, што гэтых людзей ня бачна. Любы з іх сёньня будзе выгідаць вельмі шэрым у парананыні з Лукашэнкам. Яны знаходзяцца ў розных “вагавых катэгорыях”. У іншай інфармацыйнай ситуацыі яны склалі б яму выдатную канкурэнцыю.

“НН”: І менавіта дзея зыміненія тае сітуацыі ТВМ распачало выдаваць яшчэ адну газету?

С.К.: Праект газеты “Новы час” застанаваны даўно. Пачалося з наракання на газету “Наша слова”. І рэспубліканская рада ТВМ вырашыла рабіць паралельна два ўзаемадападысканыя выданыні. “Новы час” разьлічаны на іншую катэгорию чытачоў, чым “Наша слова”. Ён у большай ступені скіраваны на беларуское настаўніцтва. Мы зрабілі ўжо два першыя нумары. Пакуль газета выхадзіць непэрыядычна і купіць яе можна ў грамадzkих распаўсюджнікаў.

Гутарыў Сяргей Ёрш

фронту

ныя статутамі, з аглядкай на крыніцу фінансавання. А то ж чым іх спарадзілі, тым і прыбіць могуць. Гэта плата за манаполію на ажыццяўленне абарончых функцыяў. Але і ў прафсаюзінікаў, і ў маладняку ёсьць хоць нейкая альтэрнатыва: можна выбіраць паміж Нахаенкам і Севярынкам, паміж Козікім і Канаҳом. А ці ёсьць альтэрнатыва ў сяброў дэмакратычнай арыентаваных NGO? Няма! Бо дэмакратычна арыентаваныя NGO закліканыя бараніць інтэрсы сваіх сяброў, а на практыцы іх дзеяніні ўзводзіцца да вельмі дзіўных акцыяў. Накшталт, яхай даруе мне сп. Алег, блукальня па мітынгах са скрыніяй для ахвяравання ў рукох. А вось выбіць грант не на недарэчную мабілізацыйную кампанію, а на беларускамоўны ўніверсітэт сп. Алег ня можа. У гэтым не віна ягоная, а бяды. І бяды ўсёй краіны. Адам Мальдзіс распавядаў мне неяк, што прасіў Сораса: “Не давайце гроши на палітыку, давайце на культуру!” Усё правільна. Давалі NGO гроши на палітыку — цяпер няма грошай нават на культуру.

Пяць гадоў NGO ўспрымаюць

сябе як партызанская атрады ў варожым тыле. Гэта вельмі кепка. Частка з іх ператварылася ў крыніцы існавання для дзеячоў палітычных партый. Гэта яшчэ горш, бо байцы, якія шукаюць грошай у прыфронтавой паласе, ператвараюцца ў марадзёраў. Трэба пакідаць поле бою прафэсійнам рэвалюцыянэрам, стакевічам ці лябедзькам, яхай вырашаюць самі, хоць я асабіста бяз жаху і на гэтых глядзець не магу. А NGO хай бы засяроджваліся на пасільных акцыях, строга кантроліраваных і асэнсаваных. Так, БАЖ пачаў зьбіраць подпісы за адмену трох артыкулаў кримінальнага кодэкса. Зразумела, навошта, што і як гэтым займаецца. Ёсьць адказныя. Да сябе бог, будуць і вынікі. І пакуль мне асабіста зразумела, чым займаецца NGO пад назвай БАЖ, я буду плаціць гэтай арганізацыі штогадовыя складкі.

І што дзіўна: калі сапраўды ўзынікае патрэбная і карысная ініцыятыва — па Курапатах ці па законе пра веравызнаньне — народ зьбіраецца сам, не чакаючы рэгістрацыі чарговага NGO. Можа, так яно і трэба?

Аляксандар Фядута

Апапеньне

2 кастрычніка рада рэспублікі нацыянальнага сходу ўхваліла сумнівадомы закон “аб свабодзе сумленіння”, які робіць з праваслаўя “асноватворную рэлігію”. Супраць рапчука выступала толькі Ядвіга Грыгаровіч. “За” дакумэнт галасавалі 46 парламентараў, “супраць” — 2. Філат рэйт будзе рады. У сваім інтэрвю на падкрайнім галасаванні ён падкрэсліў, што праваслаўная царква ацэнівае праект новага закону “выключна станоўчы”.

Да зынікльх няма справы

Палата прадстаўнікоў адмовілася стварыць камісію па справе зынікльх палітыкаў і журналістаў. Беларусь — адзіна краіна на белае Эўропы, дзе таямніча зынікаюць лідэры апазыцыі. Парламентароў гэта, відаць, не краяне.

“Хартыя” па-беларуску

Інтэрнэт-штодзённік “Хартыя-97” (www.charter97.org) ізноў мае беларускамоўную вэрсію. Віншум! Зычым таго самага іншай папулярнай інтэрнэт-газэце www.naviny.by.

Візит з падкаваркай

Міністар абароннай прымесловасці Іраку наведаў Менск. У праграме візіту былі выключна гуманітарныя мерапрыемствы.

Выкраданье ў Кукурыстане?

Газета “Ізвестыя” паведаміла, што скрадзены віце-прэзідэнт расейскага нафтавага канцэрну “Лукойл” Сяргей Кукура два тыдні ўтрымліваўся захопнікамі ў кінутай чарнобыльскай вёсцы на Магілёўшчыне. Тоэ, што ён у Беларусі, Кукура (сам родам зь Берасця) нібыта зразумеў з размовай выкрадальнікаў.

Першы расейскі шпіён асуджаны

Былы інспектар Камітэту каштоўных папераў Яўген Кукушкін зарабіў пяць гадоў турмы за спробу прадаць сакрэтную службовую інфармацыю расейскай камэрцыйнай фірме. КДБ атрымаў звесткі аб гэтым злачынстве з Інтэрнэт. На сайдзе адной з маскоўскіх фірмаў Кукушкін зымісці каталёг абаронных прадпрыемстваў Беларусі, у якім былі звесткі пра 1600 суб'ектаў гаспадарання, у тым ліку абаронных. Расейская gazeta.ru паведаміла пра выпадак пад загалоўкам “У Беларусі асуджаны расейскі шпіён”.

Эўрападробка

Фальшывыя 50 зёра выкрылі ў адной з філіяў “Беларусбанку” стаціцы. Гэта першая знойдзеная ў Беларусі падробка новай валюты Эўрападробку, якая, як лічыцца, мае найлепшую ў сусвете ступень абароны.

Як пры Сталіну

134-мэтровы бульвар за помнікам Грыцаўцу на вуліцы Леніна ў Менску рэканструююць у стылі сталінскіх часоў. Замест старых ліпай пасадзяць маладыя, асфальт заменяць пліткай, паставяць два маленкія фантаны, ліхтары, вазы з кветкамі ды невялічкі гандлёвые буфеты. Сам бульвар абнясуць двухмет-

ровай сцяною, наверсе якой будзе літая агародка. Будоўля будзе каштаваць 1 млрд. рублёў, скончаць яе наступным летам.

Цэнтар Эўропы паехаў на поўнач

Беларускі геадэзісты вылічылі, што цэнтар Эўропы ляжыць ля возера Шо на Глыбоччыне. Раней гучалі гучныя заявы, што цэнтар той — на Стара дарожыне. “Некта хваліца рознымі троюмфальнымі аркамі...”, — як пісаў паэт.

“Зона” зыменышлася

“Чарнобыльскі” статус страсці 81 населены пункт Беларусі, які ў 146 адзначана зыменішыне радыяцыйнай забруджанасці ў выніку распаду радыяактыўнага цэзію. Страна “чарнобыльскага” статусу пацягне скрачэнне сацыяльных ільготаў для насельніцтва тэрыторыі, што прызнаныя ўмоўна чыстымі. Цяпер у зоне радыяцыйнай забруджанасці засталіся 2802 населеныя пункты, у іх жыве каля 1,5 млн. чалавек.

Літва для літоўцаў

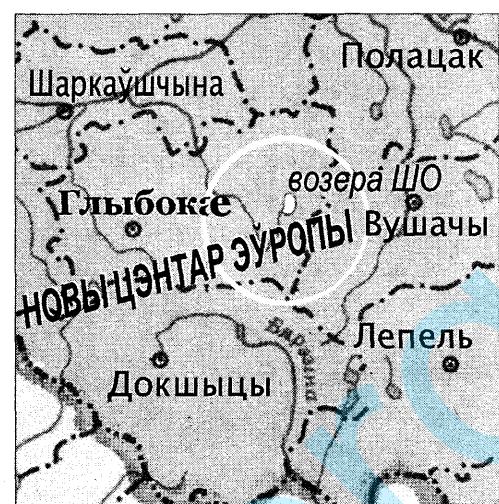
Прэзыдэнт Літвы Валдас Адамкус падпісаў новы закон аб грамадзянстве, які можа істотна зікрануць інтарэсы беларусаў Віленшчыны. Згодна з ім, права на падвойнае грамадзянства будзе мець толькі этнічныя літоўцы. Грамадзяніне іншых нацыянальнасцяў, што пераяжджаюць на сталае жыхарства за мяжу, будуть губляць літоўскіе грамадзянства. Праціўнікі закону з шэршага нацыянальных мешчанасцяў рыхтуюць скаругу ў Канстытуцыйны суд.

Забойства сына банкіра

У Франкfurце (Нямеччына) зламысlnік выкраў і забіў 11-гадовага сына вядомага банкіра Фрыдрыха фон Мэцлера, кіраўніка апошнія прыватнага банку Нямеччыны *Metzler Bank*. Апошні раз Якаба бачылі на адным з аўтобусных прыпынкаў, калі ён вяртаўся домой з школы. Незўабаве хлопчыка знайшлі нежывым, хоць выкуп у мільён зўра быў прыгатаваны. Паліцыя арыштавала студэнта, знаёмага хлопчыка, які, як мяркуеца, учыніў гэтае забойства.

Левыя супраць Буша

Чатыры сотні амэрыканскіх інтэлектуалаў, актораў, пісменнікаў, навуковіцаў з левымі поглядамі выступілі з адкрытым лістом, у якім асуджаюць за-

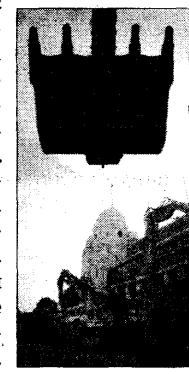
межную палітыку адміністрацыі Буша і выступаючы супраць умяшання ЗША ў Іраку. Ліст падпісалі Брайян Ін, Джэйн Фонда, Гор Відал, Наам Чомскі, Робэрт Олтман, Эдвард Сайд ды інш.

Два мільёны за Штанюка

Беларускім футбалістам Сяргеем Штанюком зацікавіўся ангельскі клуб прэм'ер-лігі “Фулхем”. Цяпер 30-гадовы футbalіст гуляе ў другім дывізіёне ангельскага чэмпіянату.

“Уэмблі” разбураць

У панядзелак пачалося разбурацьне самага вядомага ангельскага стадыёну, узведзенага ў 1923 г. Пабудова стадыёну заняла 300 дзён і каштавала 750 тыс. фунтаў. Ягоны наступнік будзе каштаваць 1500 інвестарам 750 млн. фунтаў.

7 кастрычніка ў Кішынэве адбудзеца саміт кіраунікоў дзяржаў СНД. У гэты дзень прэзыдэнт Рәсей адзначае юбілей — 50 гадоў. Ён не застаўся без "падарункаў" ад сваіх партнёраў па СНД. У ліпені Рада нацыянальнай бяспекі і абароны Украіны запатрабавала ліквідаваць базу расейскага флоту ў Севастопалі. У жніўні Азэрбайджан атрымаў праз Турцыю першую буйную партыю амэрыканскай зброі. Напэўна вядома таксама, што Ўзбекістан, Азэрбайджан і Грузія атрымаюць ізраільскую вайсковую тэхніку.

Казахстан зьбіраецца аддаць ЗША ваенна-марскую базу на Каспіі (у Актаў, недалёка ад буйных радовішчаў нафты). У верасьні з адпаведнай ініцыятывой выступіў шэраг парлямэнтароў. 13 верасьня ў грузінскім парлямэнце пачалася працэдура ўступлення ў НАТО. Указам прэзыдэнта Э.Шэварднадэ створана ўрадавая камісія, што падрыхтуе да лістападаўскага саміту Паўночнаатлянтычнага блёку ў Празе адпаведныя дакументы.

Пасля развалу СССР Маскве трэба была арганізація, што аб'яднала быўшыя савецкія рэспублікі, стварыўшы спрыяльнае для Рәсей геапалітычнае асяроддзе. Межы "блізкага замежжа" мусілі акрэсліваць сферу выключна расейскіх інтарэсаў. 21 сінэгня 1991 г. паўсталі СНД.

Жыццяздольнай гэтая арганізацыя магла быць толькі пры ўмове існавання дастатковага цэнтра, які ўзяў наўменшую ўчастку ўздзеўніцу СНД — аднака не было згоды, а Масква мела дастатковай вагі, каб гэты кансансус забясьпечыць. Зь першых дзён свайго існавання СНД абрасталася мнóstvam зь цяжкасцю заключаных пагадненняў, якія краіны — ўдзельніцы не выконвалі, бо адбыліся зъмены ў сітуацыі або таму, што і ня думалі выконваць, а падпісвалі з-за каньюнктуры, каб вырашыць кароткачасовыя задачы.

Сытуацыя ўскладнілася ў 1995 г., калі на абрашарах СНД узмечніўшы ўплыв новых цэнтраў сілы. Дагэтуль ЗША паблажліва пагаджаліся на існаванне сферы расейскага ўплыву: для Захаду было важна даць іністытуцыйна скласціся расейскай дзяржаве, не штурхаць Москву да аднаўлення Савецкага Саюза. Падзеі ў Москве 3 кастрычніка 1993 г. (мяжэй Руцкога — Хасбу-

СНД нам толькі

Усё менш жадаючых садзіцца за круглы стол СНД

латаў) на нейкі час спалахалі Захад, але ў 1995 г. стала ясна, што боязь была дарэмнай.

ГУУАМ супраць 3ЭЗ

Тады Амерыка дала зразумець Рәсей, што мае свае інтарэсы ў СНД. Інтарэс да Казахстану, Туркмэніі, Азэрбайджану і Грузіі тлумачыцца зацікаўленасцю ў каспійскіх нафтце і газе (як мінімум 7% сусветных запасаў). Яшчэ праз актывізацыю свайго палітыкі ў цэнтральнаазіяцкіх краінах СНД Амерыка імкнулася не дапусціць узманення тут пазыцыяў Кітаю.

Асаблівае абурэнне Рәсей выклікала тое, што на Захадзе атрымалі водгук праходнія заявы ўкраінскіх палітыкаў. У Крамлі добра разумелі, што без 50-мільённай Украіны ўсе міждзяржаўныя арганізацыі на просторы СНД будуть мець большыя азіяцкі і меншыя эўрапейскі кампанэнты.

Следам за ЗША і іншымі заходнімі краінамі на поўдні СНД з'явілася Турцыя. Рэжымы мусульманскіх дзяржаў СНД былі зацікаўленыя ў перайманьні досьведу савецкай мусульманскай краіны. У Азэрбайджане ў іншых цэнтральнаазіяцкіх краінах сталі часта зьяўляцца турэцкія палітыкі й бізнесаўцы. Кіраўнікі мусульманскіх дзяржав СНД пачалі ўсё больш прыслухоўвацца да меркавання Туры — стратэгічнага саюзника ЗША, чальца НАТО.

Зъмены ў расейска-амэрыканскіх адносінах адлюстроўваліся на складзе крамлёўскай адміністрацыі. Пры канцы 1995 г. "ліберал" Андрэй Козыраў саступіў пасаду міністра замежных спраўў "вялікадзяржаўніку" Яўгену Прымакову. Адміністрацыя Барыса Ельцына вырашила праводзіць жорсткі курс на ўтрыманьне "блізкага замежжа". Але на гэта Москва ня мела рэсурсаў. І кіраўнікі краінаў СНД ўсё часцей аглідаліся на Захад.

Першая буйная палітычная

параза Рәсей, што прэтэндавала на ролю дамінатора на абрашарах СНД, была звязаная з пытаннямі эканамічнага супрацоўніцтва. 2/3 расейскага экспарту (каля 40 млрд. далляраў) прыпадае на энерганосбіты, таму расейская нафтавая кампаніі не былі зацікаўленыя ў тым, каб танкінейшай і больш яканская нафта Казахстану і Азэрбайджану трапіла на заходні рынак. У сярэдзіне 90-х павялічвалася здабыча і расейскага газу. У той жа

ЗША цярпелі расейскі ўплыв на СНД да 1995 г., каб даць скласціся расейскай дзяржаве, не штурхаць Москву да аднаўлення СССР.

час, разьведаныя запасы нафты на каспійскім шельфе Казахстану складаюць 30 млрд. тонаў. На тэрыторыі Туркмэніі знаходзіцца трапіна сусветных запасаў газу. Яшчэ ў савецкі час былі разьведаныя буйныя радовішчы газу і на тэрыторыі Ўзбекістану. Іх распрацоўка ў перспектыве дазволіць распубліцы ўваісьці ў дзясятку самых буйных экспартараў "блакітнага паліва".

Сацыяльна-еканамічнае развиціцце гэтых краінай залежала ад вырашэння праблемы экспарту нафты і газу. Грузія і Азэрбайджан былі зацікаўленыя ў тым, каб атрымліваць за транзит каспійскіх энерганосбітаў гроши. А ў распрацоўцы каспійскіх радовішчаў і будаванын трубаправодаў былі зацікаўленыя заходнія інвестары.

Супольнасць эканамічных

інтарэсаў паўднёвых краін СНД і Захаду стварыла канфліктную ситуацыю ў СНД. У 1997 г. узьнікла новая міждзяржаўная арганізацыя — ГУУАМ (Грузія, Ўзбекістан, Украіна, Азэрбайджан і Малдова). Аляксандар Лукашэнка правільна адзначыў, што гэта "празаходнай арганізацыі, створанай ў процівагу інтэграцыі Беларусі і Рәсей". Дэ-факта ГУУАМ быў створаны для забесьпячэння транзыту каспійскіх энерганосбітаў праз Азэрбайджан і Грузію, у абход Рәсей. Спажыўцамі нафты мусілі стаць ня толькі краіны Захаду, але й Украіна з Малдовай.

У выніку падзеяў 1997 г. СНД раскалолася на два лягеры — ГУУАМ, ініцыятыву стварэння якога Масква нездарма прыпісвае Вацянгтону, і Эўраазіяцкую Эканамічную Супольнасць (ЭЭС) у складзе Рәсей, Беларусі, Казахстану, Кіргізіі і Таджыкістану. Дэ-факта да ЭЭС адносіцца і Арmenія. Краіны ГУУАМ фармальна засталіся ўдзельніцамі СНД, але прырытэтам замежнай палітыкі абралі разыўці ўдзелам у ЭЭС, каб атрымліваць усе магчымыя дыўдэнды ад супрацоўніцтва з Рәсей, адначасова прыкладаючы максимум намаганняў для развіцця супрацоўніцтва з Захадам.

Кішынэўскі саміт кіраунікоў СНД 1997 г. паказаў, што Садружнасць ператварылася ў "клуб прэзыдэнтаў". Усе пытанні міждзяржаўнага супрацоўніцтва з таго часу вырашоўца ў межах двухбаковых адносін.

Вайсковая прысутнасць

Наступны ўдар па геапалітычных амбіцыях Кімля быў нанесены ў 1999 г. Масква бачыла ў краінах СНД ня толькі сваіх эканамічных сатэлітаў. Рәсей цікавіла магчымасць выкарыстоўваць іх вайсковыя рэсурсы. 15 траўня 1992 г. 9 краін СНД падпісалі дамову аб калектывні — 120 млн.

най бяспечы (ДКБ). Потым Рәсей шматкроць прапаноўала стварыць сумеснае камандаванне ўзброенымі сіламі. Паколькі расейскія войска складала б пераважную іх частку, у камандаваньні перавагу мусілі мець расейскія генэралы. Краіны ДКБ без энтузізму ставіліся да прапанаваў Рәсей або вайсковай інтэграцыі. Іх цікавіла толькі магчымасць атрымліваць танную расейскую зброю, а таксама ўпłyваць на Крэмль у эканамічных пытаннях. У 1999 г. некалькі краінай ГУУАМ — Азэрбайджан, Грузія і Ўзбекістан — выйшлі з ДКБ. Цягам таго ж году грузінскія войскі ўзялі ўдзел у 9 вучэннях НАТО.

У ДКБ засталіся толькі краіны, што ўваходзілі ў ЭЭС, і Арmenія. Межамі гэтых дзяржаваў акрэслівалася простора, дзе яшчэ чули голас Кімля.

Пасля дэфолту жніўня 1998 г. Маскве былі вельмі патрэбныя заходнія інвестыцыі і рэструктурызацыя замежнай пазыкі. На стамбульскім саміце АБСЭ (лістапад 1999 г.) Захад пайшоў на сустуція Рәсей. Наўзамен Крэмль мусіў ліквідаваць свае вайсковыя базы ў Грузіі ды Прыднестраў.

На стамбульскім саміце было вырашана будаваць трубаправод Баку—Джайхан, што мусіў з'яўляць сябе нафтавым радовішчы Казахстану, Туркмэніі і Азэрбайджану з тэрэцкімі портамі. Пасля рэалізацыі гэтага праекту Рәсей саступала Захаду апошнія пазыцыі на поўдні СНД: трубаправод павінен быў ісці праз Грузію ў абход Рәсей. Галоўным інвестарам гэтага праекту выступілі ЗША.

У немалой частцы трубаправод Баку—Джайхан мусіў быць запоўнены казахскай нафтай. Максымум, што магла прапанаваць Казахстану Рәсей, — транзит 35—40 млн. тонаў у год. А Казахстан зараз можа прапанаваць на экспарт 100, а ў найбліжэйшай будучыні — 120 млн.

Сънілася

тонаў нафты штогод. Будоўля трубаправоду Баку—Джэйхан заклада аснову для празходнай арыентациі краіны, праз тэрыторыю якой Расея мае выхад на іншыя цэнтральнаазіяцкія дзяржавы СНД.

Не спыніць, не стрымачь

У спадчыну ад Б.Ельцына прэзыдэнт У.Пуцін атрымаў моцна аслабленую Расею, якая ня мела рэсурсаў, каб скласыці альтэрнатыву хуткаму паглыблению інтэграцыі краінаў СНД з Захадам. Пуцін вырашыў не змагацца за ўплыў ва ўсім “блізкім замежжы”, а скіравацца намаганыні на ўтрыманне пазыцыяў у краінах ДКБ.

Аднак першыя буйныя “непрыемнасці” адміністрацыі У.Пуціна прынесла адна з самых важных для Крамля дзяржаваў ДКБ — Казахстан. Палярэднік У.Пуціна заплющчваў вочы на тое, што слова тыповага ўсходняга палітыка Н.Назарбаева часта

разыходзіліся зь дзеяннямі. З Казахстану ў Расею ішла хвала кантрабанды, а таксама наркотыкаў. Улады Казахстану спрыялі незаконнай міграцыі сувічынікаў на тэрыторыю Арэнбурскай, Кемераўской вобласці і Алтайскага краю Расеі. Москва плаціла вялікую цану за тое, каб Казахстан заставаўся сябрам ДКБ, ЭЭЗ, Мітнага саюзу Вясной 2000 г. Пуцін санкцыянуў стварэнне на мяжы з Казахстанам пагранічных заставаў (пры канцы году іх было ўжо 90).

Трагедыя 11 верасня 2001 г. дала моцны штуршок неспрыяльному для Расеі зъменам на абшарах СНД. “Быць разам” з Амэрыкай, як таго жорстка патрабаваў Вашынгтон, Москва магла толькі заплюшчыць вочы на ўзмацненне пазыцыяў ЗША на поўдні СНД. Было ясна, што амэрыканская вайсковая прысутнасць там падвядзе тлустую рысу межам уплыву Расеі. Заявы расейскіх паліты-

каў аб tym, што прыход NATO на поўдзень СНД мае часовы характар, прызначаліся для расейскай аўдыторыі, што хацела чуці такія слова. Захад меў на поўдні СНД стратэгічны інтарэсы, якія патрабавалі сталай вайскова-палітычнай прысутнасці.

Было зразумела: тыя дзяржавы, што больш цікавяць ЗША і іх саюзнікаў па NATO, атрымаюць толькі гарантны бісьпекі, але й вялікія эканамічныя дывідэнды.

ЗША ў Цэнтральнай Азіі цікавілі базы, якія можна было выкарыстоўваць длясталага кантролю над усім рэгіёнам. Альтэрнатычна аперацыя была тут на другім пляне. Кантроль над Цэнтральнай Азіяй давалі моцныя пазыцыі ў наймацнейшай дзяржаве рэгіёну — Узбекістане. Яе кіраунік I.Карымаў меў чым зацікавіць Пэнтагон. Адзін з самых буйных аэрадромаў у Цэнтральнай Азіі — Ханабад не патрабаваў вялікіх выдаткаў для прыстасавання пад стандарты NATO.

На Узбекістан праліўся дождж амэрыканскіх інвэстыцыяў. У 2002 г. ЗША ўклалі ў эканоміку гэтай краіны 8 млрд. далараў (амаль 10% дзяржбюджету Расеі). Москва змагла прапанаваць Ташкенту толькі 32 млн.

Другая буйная вайсковая база

NATO выкарыстала інфраструктуру аэрадрому Манас, што побач з Бішкекам, сталіцай Кіргізіі. Гэтая краіна толькі ад амэрыканскіх бізнесоўцаў атрымала

**у 2002 г. ЗША
уклалі ў эканоміку
Узбекістану 8
млрд. далараў. За
кожныя ўзылёт і
пасадку баявога
самалёта на
базах NATO
Бішкек і Ташкент
атрымліваюць па
6 тыс. далараў.**

300 млн. далараў інвэстыцыяў. Да таго ж, за кожныя ўзылёт і пасадку баявога самалёта NATO Бішкек, як і Ташкент, атрымліва 6 тыс. далараў.

У красавіку, у часе візіту міністра абароны ЗША Д.Рамсфельда ў Казахстан, Н.Назарбаев настойліва прапаноўваў амэрыканцам разъясняць на тэрыторыі рэспублікі мотапяхотную брыгаду і часткі СПС. Пропанава адкладзеная. Амэрыка і без таго

вельмі зацікаўленая ў казахскіх энэрганосбітах: Вашынгтон пачынердзіў свой намер сёлета інвеставаць у эканоміку рэспублікі 4 млрд. далараў.

З краінай Цэнтральнай Азіі толькі Таджыкістан застаецца паза межамі праграмы супрацоўніцтва Захаду з дзяржавамі рэгіёну. Здабыча рэдкіх мэталаў, што магла бы зацікавіць заходніх інвестараў, патрабуе вялікіх выдаткаў. Да таго ж рэспубліка — самая неспакойная сярод суседак. Падчас грамадзянскай вайны 1992—97 г. тут загінула 100 тыс. чалавек, якіх мільён быў вымушаны памяняць сваё месца жыхарства. Захад зацікаўлены ў tym, каб Расея працігвала сваю міратворчую місію ў гэтай краіне.

Кіргізія таксама выступае за вайсковую прысутнасць Расеі на сваёй тэрыторыі: кіргізы маюць сумны гісторычны досьвед суседства з Кітаем.

Раней парламэнт Грузіі абмяркоўваў магчымасці выхаду з СНД. Цяпер гэтае пытаньне, відаць, страпіла актуальнасць для Тбілісі. А то ў Грузіі папросту забыліся, што яны ўваходзяць у склад гэтай арганізацыі. Людзі часта забываюцца пра тое, у існаваныі чаго яны моцна сумніваюцца.

Андрэй Ляховіч

Ізаяваць “Батасуну” немагчыма

Гутарка з прадстаўніком партыі басконскіх незалежнікаў “Эры Батасуна”

Працяг са старонкі 1.

“НН”: Што будзе рабіць “Батасуна” пасыль закрыцца партыйных бюро і “Herico Tabernas”?

А.: Мы шукаем новыя мадэлі дзейнасці. Напрыклад, цяпер функцыі мясцовых бюро выконваюць культурніцкія арганізацыі. Юрыдычна яны не ўваходзяць у партыю, аднак там шмат актыўістуаў “Батасуна”. Здаецца, урад Азнара не зразумеў, што мае справу не са звычайнай кадравай партыйай. Мы — частка сацыялльна-культурніцкага руху, таму ізаявацца нас немагчыма. Фармальная партыйная структура сёняня няма, аднак дзейнасць за наступствы акцыяў “Kale borokka” (вулічнага моладзевага руху, які ў барацьбе з дзяржавай часта ўжывае баявія сродкі). Нам выставілі рахунак у 24 млн. зёра. Такая сума нам нават і на сынілася. Заблытаяна сітуацыя і з нашымі дэпутатамі ў мясцовых органах улады. У некаторых гарадах нават мэры — сябры нашай партыі. Пакуль ім дазволілі заставацца ў адміністрацыі, аднак займацца выключна гаспадарчымі справамі. Мы знаходзімся ў абсалютна нявызначанай сітуацыі.

“НН”: У такім разе незразумела, якую мэту ставіў урад, забараняючы “Батасуну”: зьнішчыць вас як палітычны рух або проста разбурыць усю партыйную інфраструктуру?

А.: Хутчэй апошніе. Гішпанская дзяржава ня ведае, як вырашыць праблему баскаў. Такстыка асыміляцыі шляхам надання амежаванай аўтанаўміі не спрацавала. У Мадрыдзе чамусыці вырашылі, што асыміляція буксует з-за “Батасуны”, якая заўсёды крытыковала гішпанскую інстытуцыю ў краі. Аднак фармальная забарона “Батасуны”

Паліцыя высяляе актыўістуаў “Батасуна” зь іх партыйнага офісу. Віторыя, жнівень 2002 г.

нічога ня дасыць. Людзі засталіся. Партия ў любы момант можа адрадзіцца пад новай назвай. Таму ўдар нанеслы па інфраструктуры басконскіх левых.

“НН”: Афіцыйная падстава для забароны “Батасуны” — сувязь з тэрарыстамі ЭТА. У гэтай сітуацыі вам было б лягчана дыстанцыявацца ад іхных акцыяў. Аднак “Батасуна” ўпартка гэтага на робіць. Чаму?

А.: Гэта вельмі складаная пытаньне. У Гішпаніі папулярная думка, што ЭТА пагражает дэмакратыі. Я лічу, што феномэн ЭТА — гэта, наадварот, палітычная рэакцыя на антыдэмакратычную сітуацыю ў краіне.

“НН”: У якім стане знаходзіцца сёняня басконскі рух за незалежнасць?

А.: Мы маем вялікую колькасць недзяржаўных арганізацій і сацыяльных праектаў, якія не вылучаюць палітычных лёзунгau, але ідэнтыфікуюць сябе з басконскім нацыянальным рухам. Гэта значыць, што для гра-

мадзянаў пытаньне стварэння футбольнай зборнай Краіны баскаў або пашырэння кампетэнцыі аўтанаўміх органаў улады зьяўляюцца натуральнымі.

“НН”: Як вы разумееце слова “сувэрнітэт”? Якую канцепцыю нацыі мае партыя “Батасуна”?

А.: Нашая нацыя існуе тысячадзін. Пры гэтым гаворка заўсёды ішла пра нацыю без дзяржавы. Мы, сябры “Батасуны”, зходзімі з універсальных чалавечых каштоўнасцяў, якія павінны вызначаць нашу нацыянальную сывядомасць. Батасуна разглядае сябе як частку левага руху. Для нас незалежнасць — гэта працэс, а не “Дзень нацыянальнаага вызвалення” ў календы.

“НН”: Першай вашай рэакцыяй на забарону партыі быў заклік да грамадзянскага непадпарядкованія. Аднак гэты лёзунг не знайшоў падтрымкі ў масах...

А.: Мы і не чакалі адразу выбу-

ху радыкальнага супраціву. Гэта нерэальна. Шмат баскаў шукавуць сваё шчасце ў спажыванні або ў сямейным коле. Ім гэта куды важнейшае за палітыку. Аднак падчас ператрасаў нашых асяродкаў большасць баскаў выказвала салідарнасць з намі. Для нас важна, каб рух пратэсту быў заўсёды дэцэнтрализаваны, каб яго немагчыма было задушыць. Правильнасць нашай тэктонікі падтрымлена сярод большасці баскаў. Адмаўляючы нам у гэтым праве, дзяржава дэмантруе сваю таталітарную сутнасць. Недарэчна было б парыўнаўваць сёняняшнюю сітуацыю з часамі Франка. Аднак існуе нейкая пераемнасць у стаўленні дзяржавы да баскаў. Асновы гэтай палітыкі былі закладзены фашысцкімі. Гішпанскі ўрад з 30-х байцца страйці нацыянальную еднасць. У барацьбе супраціў “небяспечнага сэпаратызму” (гэтае прэмер Азнар называе басконскі незалежніцкі рух) відавочны фашыстуцкі тэндэнцыі. Мадрыд выкарыстоўвае катаваньні й батальёны съмерді для змагання з баскамі.

Гутарыў Лёлік Ушкін

8 ПРАГРАМА ТВ З 7 ДА 13 КАСТРЫЧНІКА

Наша Ніва [37] 4 кастрычніка 2002

7 ПАНЯДЗЕЛАК, КАСТРЫЧНІКА

БТ

- 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.15, 7.15, 8.15 Добрыя раніцы, Беларусь!
 9.15, 10.00 "Замак пад сонцем". Сэрыял. Заключочная Сэрыял.
 10.05 Кола тлеагляду.
 10.20 Існасьце.
 10.45 Пляніта АРТ.
 11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
 12.20 "Славянскі базар у Віцебску-2002". Гурт "Прэм'ер-міністэр".
 12.55 Гэлебаромэтар. Прагноз надвор'я.
 13.10 Г. Макараўа ў сацыяльной драме "Дрэвы на асфальце".
 14.30 "Уражаны пра Шанхай". Дак. фільм (КНР).
 15.20 "Востраў Матылёк". Сэрыял для дзецей.
 15.50 "Сузор'е надзея". Нацыянальны тэлевізійны конкурс юных талентаў.
 16.20 Мультыклуб.
 18.20 К. Рыўз у гістарычнай драме рэжысёра Б. Барталчука "Маленьki буда" (Вялікабрытанія "Францыя").
 20.40 Кальханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны рэгіёну.

8 АЎТОРАК, КАСТРЫЧНІКА

БТ

- Нацыянальная прафіляктыка да 15.00.
 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 15.20 "Востраў Матылёк". Сэрыял для дзецей.
 15.50 "Усе на арбіту" Пазнавальны сэрыял.
 16.05 Пяць цудаў.
 16.15 5x5.
 17.00 "Час сеяць — час убіраць". Сэрыял. 1-я Сэрыя.
 18.20 Прэм'ера. Вудзі Ален і Хелент Хант у камэдыі "Праклён нэфрытавага скрапіёна".
 20.05 Ток-шоу "Стадыён".
 20.40 Кальханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
 21.45 Навіны рэгіёну.
 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
 22.50 10 хвілін пра спорт.
 23.20 Зона Ікс.
 23.30 Начны этэр.
 1.00 I. Дапкунайт, Т. Друбіч і А. Балуей у криміналнай драме "Масква" (Расея).
- СТВ**
 5.00 "Мэш". Камэдыйны сэрыял.
 5.30 "Шэршь ля ФАН". Музычна-за-буйальнаяная праграма.

9 СЕРАДА, КАСТРЫЧНІКА

БТ

- 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.15, 7.15, 8.15 Добрыя раніцы, Беларусь!
 9.15, 17.00 "Час сеяць — час убіраць". Сэрыял. 2-я Сэрыя.
 10.00 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял (ЗША).
 10.15 "Слыпай, душа!" Аансамбль "Вярэніка" Пінскага рабунку.
 10.40 Здароўе. Тэлечасопіс.
 11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
 12.20 Добрыя дзені, Беларусь!
 13.15 Г. Макараўа ў маст. фільме "Фруза" ("Беларусьфільм").
 14.45 "Патаёмныя людзі". Дак. сэрыял.
 15.20 "Востраў Матылёк". Сэрыял для дзецей.
 15.50 "Усе на арбіту" Пазнавальны сэрыял.
 16.05 Пяць цудаў.
 16.15 5x5.
 18.20 Масква — Менск.
 18.35 Фантастычная камедыя "Кланаваны" (Францыя).
 20.10 "Утаймаваны выбух". Відэафільм АТН.
 20.40 Кальханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-

10 ЧАЦЬВЕР, КАСТРЫЧНІКА

БТ

- 6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.00 Навіны.
 6.15, 7.15, 8.15 Добрыя раніцы, Беларусь!
 9.15, 17.00 "Час сеяць — час убіраць". Сэрыял. 3-я Сэрыя.
 10.05 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял.
 10.15 "Утаймаваны выбух". Відэафільм АТН.
 10.45 Лёс чалавека. "Званар".
 11.10, 22.00 "Магія каханьня". Сэрыял.
 12.20 Добрыя дзені, Беларусь!
 13.15 Г. Макараўа ў венсані драме "Трыбунал".
 14.45 "Патаёмныя людзі". Дак. сэрыял.
 15.20 "Востраў Матылёк". Сэрыял для дзецей.
 15.50 "Усе на арбіту" Пазнавальны сэрыял.
 16.05 Пяць цудаў.
 16.15 5x5.
 18.20 Паролямэнці весьнік.
 18.35 Сямейная мэлядрэма "Ты яшчэ маленькі".
 20.10 Крыйнінальнае дасце. "Крыжо-ва паход".
 20.40 Кальханка.
 21.00 Панарама. Інфармацыйны ка-

- 22.50 10 хвілін пра спорт.
 23.20 Зона Ікс.
 23.30 Фантастычны сэрыял "Першая хвала" (Канада-ЗША).
 0.20 Футбол. Адборачны групавы турнір чэмпіянату Эўропы. Юнаці. Відэаагляд.
- СТВ**
 5.00 "Мэш". Камэдыйны сэрыял.
 5.30 "Шэршь ля ФАН". Музычна-за-буйальнаяная праграма.
 6.00, 16.05 "Съвет бобі". Мультсэрыял.
 6.30, 15.35 "Паўэр рэйндэр", ці Магутны эйнджэр. Тэлесэрыял.
 7.00 "Меншинка. Людзі, падзеі, факты".
 7.10 "Запрашаю паскардзіца".
 7.20 "Тэхнолагі".
 7.30, 23.15 "Арт-экспрэс". Культурнае хэлбукі стальцы.
 7.45 "168 гадзін".
 8.50 Кіно: А. Панкратаў-Чорны, Н. Арынбасарава, Б. Брандукоў у траг-камедыі "Трам-тарарам, ці Бухты-бахты".
 10.45 "1/52". Спартыўныя агляды.
 11.00 "Навіны сусветнай шоў-індустрыі".
 11.30 "Яга, цёмная страсць". Тэлена-вэла.
 12.30, 16.30, 20.05, 23.00 "24 гадзіны".
 12.50 "Жорна скрыня".
 13.20, 18.55 "Каменская". Тэлесэрыял.
 14.35 Мультсэрыялы "Чалавек-павук", "Жыцьцё з Луі".
 16.50 "Сямейная страсць". Ток-шоу.
 17.50 "Партрэт у інэрт'еры".
 18.10 "Запрашаю паскардзіца".
 20.30 "Закон і крымінал".
 20.45 "Добрыя вечар, маленкі...".
 21.00 "Дарагая мая стальца". Фэты-валь СТВ і газеты "Мінскі кульбер".
 0.00 "Схвятка". Інтрацыйная гульня.
 0.30 "Адчыніваем разам".
 0.40 "Хіт-момант".

- 17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
 18.25 Навіны СНД.
 18.40 "Добры дзень, доктар!".
 20.20 "СТВ-спорт".
 20.40 "Тэма дна".
 20.50 "Добры вечар, маленкі...".
 21.05 "Дарагая мая стальца". Фэты-валь СТВ і газеты "Мінскі кульбер".
 21.50 Кіно: "Палубоўніца з Масквы". Камэдия.
 23.30 "Пакула гарыць сьвечка".
 0.00 Хіт-момант.

- 17.50 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Пакроўскія вароты".
 19.50 Дак. фільм "Скарбы марскіх глыбінь".
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Прагноз "Знаёмцае — Бела-русь".
 21.5 Майлк Дуглас у мастацкім фільме "Ірэландае забойства".
Першы музычны канал
 7.00 "Пад ёмнік".
 8.30, 20.45, 22.15 MegaMix.
 12.00, 17.00 AZON.
 16.50 "Сямейная страсць".
 14.00 Начны этэр.

- 17.55 "ІнтэрАктыў".
 18.00 "Скул-парад".
 18.00 Музыка.RU.
 19.30 People-mix.
 20.30 People-mix 2.
 22.00 Музычныя навіны.

АНТ

- 8.00 Тэлеканал "Добрыя раніцы".
 9.00 Навіны.
 9.15 "Сямейная паязві". Сэрыял.
 10.00 Што? Дзе? Калі?
 11.05 Діцячыя сэрыялы "Твінісы".
 13.30 Сльвэстэр Сталонэ ў баевіку "Гончыкі".
 15.20 "Падарожная нататкі".
 15.35 Робін Ульямыз у камэдыі "Цацкі".
 17.30 Чалавек і закон.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Пакроўскія вароты".
 19.50 Дак. фільм "Скарбы марскіх глыбінь".
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Прагноз "Знаёмцае — Бела-русь".
 21.5 Майлк Дуглас у мастацкім фільме "Ірэландае забойства".
Першы музычны канал
 7.00 "Пад ёмнік".
 8.30, 20.45, 22.15 MegaMix.
 12.00, 17.00 AZON.
 16.50 "Сямейная страсць".
 14.00 Начны этэр.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 Камэдайнікі баявік "Не-чынчынальны шліпен".
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Гурман-клуб.
 21.20 Мэлядрэма "Таямніца ледзі Одлі".
Першы музычны канал
 7.00 "Пад ёмнік".
 8.30, 20.45, 22.15 MegaMix.
 12.00, 16.00 AZON.
 16.50 "Сямейная страсць".
 14.00 Начны этэр.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 Камэдайнікі баявік "Не-чынчынальны шліпен".
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Гурман-клуб.
 21.20 Мэлядрэма "Таямніца ледзі Одлі".
АНТ
 8.00 Тэлеканал "Добрыя раніцы".
 9.00 Навіны.
 9.15 "Сямейная паязві". Сэрыял.
 10.00 Шыгуну і У. Шавялькоў у шматэрыйным фільме "Сэрцы трох".
 11.00 Што ды як.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 "Сямейная страсць". Ток-шоу.
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Гурман-клуб.
 21.20 Мэлядрэма "Таямніца ледзі Одлі".
Першы музычны канал
 7.00 "Пад ёмнік".
 8.30, 20.45, 22.15 MegaMix.
 12.00, 16.00 AZON.
 16.50 "Сямейная страсць".
 14.00 Начны этэр.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 "Сямейная страсць". Ток-шоу.
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Гурман-клуб.
 21.20 Мэлядрэма "Таямніца ледзі Одлі".
АНТ
 8.00 Тэлеканал "Добрыя раніцы".
 9.00 Навіны.
 9.15 "Сямейная паязві". Сэрыял.
 10.00 Шыгуну і У. Шавялькоў у шматэрыйным фільме "Сэрцы трох".
 11.00 Што ды як.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 "Сямейная страсць". Ток-шоу.
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Гурман-клуб.
 21.20 Мэлядрэма "Таямніца ледзі Одлі".
Першы музычны канал
 7.00 "Пад ёмнік".
 8.30, 20.45, 22.15 MegaMix.
 12.00, 16.00 AZON.
 16.50 "Сямейная страсць".
 14.00 Начны этэр.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 "Сямейная страсць". Ток-шоу.
 20.40 Тэлекрама.
 20.45 "Вечарніца".
 21.00 Гурман-клуб.
 21.20 Мэлядрэма "Таямніца ледзі Одлі".
АНТ
 8.00 Тэлеканал "Добрыя раніцы".
 9.00 Навіны.
 9.15 "Сямейная паязві". Сэрыял.
 10.00 Шыгуну і У. Шавялькоў у шматэрыйным фільме "Сэрцы трох".
 11.00 Што ды як.

8 канал

- 17.30 Мультфільм "Том і Джэры".
 17.40 Шматэрыйны фільм "Клуб са-магубцай", 1-я сэрыя.
 18.45 "Банка комісак".
 19.15 "Сямейная страсць". Ток-шоу.

11 ПЯТНІЦА, КАСТРЫЧНІКА

БТ

6.00, 7.00, 8.00, 9.00, 12.00, 14.35, 18.00, 23.00 Навіны.
6.15, 7.15, 8.15 Добрай раніцы, Беларусь!
9.15, 17.00 "Час сеяць – час убіраць". Сэрыял. 4-я сэрыя, заключчная.
10.05 "Падарожжа вакол съвету". Дак. сэрыял (ЗША).
10.20 Сад мары. Перадача для дачнікай.
10.45 Святыні Беларусі. Крыж Эўфрасійні Палацкай.
11.10, 22.00 "Магія каканьня". Сэрыял.
12.20 Добры дзень, Беларусь!
13.15 Г. Макараў у пыхалаягічнай драме "Разъвітанне славянінкі".
14.55 Футбол. Адборачны матч чэмпіянату Эўропы. Моладзеўская зборная Беларусь–Аўстрыя. Трансляцыя з Барысава. У перадыку і па заканчэнні – Трасці тайм.
18.20 З дакладных крыніц.
18.35 Мэліядрама "Чорнае лост-ра".
20.10 Лёс чалавека. "Званар".
20.40 Калханка.
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 Навіны рэгіёну.

22.50 10 хвілін пра спорт.
23.20 Зона-ІКС.
23.30 Начны размова.
1.05 Маст. фільм рэжысёра А. Хічко "39 прыступак".

СТВ

5.00 "Мэш". Камэдыйны сэрыял.
5.30 "Шэрш ля ФАН".
6.00, 16.05 "Съвет Бобі". Мультсэрыял.
6.30, 15.35 "Паўэр рэйндэр", ці Магутныя рэйндэрэы". Сэрыял.
7.00 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
7.05, 20.20 "СТВ-спорт".
7.15, 12.30, 16.30, 20.05, 23.40 "24 гадзіны".
7.30, 18.25 Навіны СНД.
7.45 "Фільм, фільм, фільм...".
8.00, 17.55 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
8.30, 20.30 "Этма днія".
8.40, 21.15 "Тэхналогія".
8.50, 21.35 Кіно: Пётар Ярош у бавіку "Аўгандэц".
11.00 "Аўтапанарама".
11.15 "Задпрашаю паскардзіца".
11.25 "Сънеданьне зь Інай Афана-севай".
11.30 "Яга, цёмная страсць". Тэленавэла.
12.50 "Хроніка сусъветнага тэа-рызму. Крылы д'яблі". Дак. фільм.
13.20, 18.55 "Каменская". Тэлесэрыял.
14.35 Мультсэрыял "Чалавек-па-вук", "Жыцьцё з Луї".

18.40 "Партрэт у інтэр'еры".
20.40 "Філярманічны тыдзень".
20.45 "Добры вечар, маленькі...".
21.00 "Аўтапанарама".
21.25 "Адпачываем разам".
0.00 "Хіт-момант".
0.10 "Пакуль гарыць съвечка".
0.40 Начны экран: "Лепшыя часы". Камэдыя.
2.20 Музычны канал для тых, хто на сэпіць.

8 канал

17.30 Мультпрад.
17.45 Музычны фільм "Нябесныя ластауки", 1-я і 2-я сэрыі.
19.00 Дак. фільм "Пумы – ільвы Андау".
20.45 "Вечарніца".
21.00 Тэлекрама.
21.15 Маст. фільм "Невідзімка".

Першы музычны канал

7.00 "Пад'емнік".
8.30, 20.45, 23.00 MegaMix.
12.00, 17.00 AZOH.
14.00, 22.10 Навіны спорту.
14.10 В.І.Ронія".
16.00 Скул-прад.
18.00 Музыка.RU.
19.30 People-mix.
20.30 People-mix 2.
22.00 Музычныя навіны.
22.20 "20-ка Першых".
0.45 "Заваёўнікі кантынэнта".
1.00 Іншы стандарт.

АНТ

8.00 Тэлеканал "Добрый раніцы".
9.00 Навіны.
9.15, 19.05 "Сямейная повязі". Сэрыял.
10.00 Шматсэрыны фільм "Сэрцы трох". 3-я сэрыя.
11.00 Яна Чурыкава ў праграме "Аб'екты".
11.20 Дзіцячы сэрыял "Твінісы".
15.05 Вяртнанье Каломба. Дээткы "Вялікія манзуры".
16.40 "Сам з вусамі".
17.10 Шматсэрыны фільм "Часахаць".
18.00, 20.30, 0.30 "Нашы навіны".
18.10 "Вялікія мыцьце".
20.00 Час.
21.05 Поль чудаў.
22.10 Дэмі Мур у баевіку "Салдат Джэйн".
0.30 Трылер Стывэна Кінга "Ўцекі з Шаўшэнку".

РТР

7.45 Сэрыял "Брыгада".
8.50 Сам сабе рэжысэр.
9.50 Весткі. Дзяжурная часць.
10.00, 19.00 Весткі.
17.50 Пакой съмеху.
18.50 Дабранач, дзеци!
19.35 Мясоўны час. Весткі–Маскава.
19.50 К.Райкін, Л.Дураў, М.Дзяржавін у капусьніку "Тэатральнае лята".
21.50 Тэлегульня "Стайка".
1.00 Іншы стандарт.

22.25 Апошні сэанс. Сыльвэстар Сталон і Джон Літгоу у вострасюжэтным фільме "Скалалаз" (ЗША). 1993 г.

Культура

15.10 Чорныя дзіркі. Белья плямы.
16.05 "Са столі".
16.35 Дак. экран.
17.15 "Выбраныя месцы з..." Юры Кубланоўскі.
17.30, 23.00 Навіны культуры.
17.45 "Кіраў-балет. Людзі і танцы". Частка 1-я.
18.15 "Дапамажыце Тэлеку". Вячэрняя гісторыя для самых маленьких.
18.20 "Ленінградская справа". Ганна Ахматава. Частка 2-я.
18.45 "На чужа густ". Маст. фільм.
20.40 "Схільны да ўцёкаў". Дак. фільм.
21.05 Ток-шоу "Аркестравая яма".
21.45 "Знакамітая аркі". Г.Даніец. "Любоўны напітак".
22.00 Весткі.
22.15 Блеск-клуб.
23.25 Джэм-5.

НТВ

9.00 Сёнянія раніцы.
9.20 Надвор'е на заўтра.
9.25 Дак. драма "Злачынства і па-караньне".
10.00, 11.00, 15.00, 16.00, 17.00 Сёнянія.
10.00 "Змовы чырвоных марша-лау". "Зусім сакрэтна".
14.40 "Ты – мне, я – табе". Ток-

шоу "Прынцып даміно".
16.05 Сэрыял "Уліцы разьбітых ліхтароў". "Бывай, мапла, ці Прывід опера". Частка 2-я.
17.20 "Вочная стаўка". "Немы крк".
18.00 "Сёнянія" з Тацянай Мітковай.

18.35 "Свабода слова" з Савікам Шустэрам.
20.00 А.Серабракоу у баевіку "Фанат".
21.50 "Усё адразу!".
22.25 Кіно не для ўсіх. Фільм Робэрта Бэнтана "Дурнія німа" (ЗША).

Эўрапорт

8.15 Матагонкі Гран-пры. ЧС. Малайзія. Жывая трансляцыя.
11.15 Конны спорт. Кубак нацый. Грэцыя. Паўтор.
12.15, 15.30 Взляспорт, ЧС, Бэльгія. Жывая трансляцыя.
14.00 Тэніс, АТР, Веня. Жывая трансляцыя.
21.00 Парусны спорт. Новая Зэландыя.
22.00 Задаўляльны часопіс "Мацнейшыя".
23.00 Баявія мастацтвы К-1.
0.15 Экстрамальны часопіс YOZ. Паўтор.
0.45 Матагонкі, гран-пры. ЧС. Малайзія. Агляд.
1.15 Взляспорт. ЧС. Бэльгія. Паўтор.

12 СУБОТА, КАСТРЫЧНІКА

БТ

7.00, 12.00, 15.00, 18.00 Навіны.
7.15 Прыгоднікі сэрыял "Ясан і арганайты".
8.00 Сэрыял "На мяжы".
8.35 Існацьць.
9.10 Мультыклуб.
9.45 Экран індыйскага кіно. "Цана жыцьця". 1-я сэрыя.
11.15 Здароўе. Тэлечасопіс.
11.45 Музэюм. Карціна Ф.Рушы "Ля касцёлу".
12.20 Вясёлая сямейка.
12.50 "Сола для дబітана". Але-на Буранкова (габой).
13.05 Тэлевізійны Дом кіно. Міжнародны кінафестываль краін СНД і Балтыйскі "Кінашок" (г.Анапа).
13.40 "Шляхам Якуба Коласа". Свята пазэй ў Стадыёнаўскім раёне.
14.05 Фантастычны сэрыял "Дзя-сятве каралеўства" (Вялікабрыт-анія).
15.20 "Турнір". Тэлегульня.
16.00 Кухня КВК.
16.25 "Міс Мядзьведзіца". Пры-годнікі фільм (ЗША).
18.25 Футбол. Адборачны матч чэмпіянату Эўропы. Беларусь – Аўстрыя. Трансляцыя з менскага стадыёну "Дынама". У перадыку – Трасці тайм.
20.25 Кароткамэтражны маст. фільм "За два крокі ад неба".
21.00 Панарама. Інфармацыйны канал.
21.45 Уэслі Снайпс у баевіку "Мастацтва вайны".

23.40 10 хвілін пра спорт.
23.50 Начны музычны эфір.

СТВ

5.45 Музычны канал.
6.15, 17.00 "Сямейна кіно з калекцыі "Hallmark": "Выкраданы".
7.15 "У гасцінях у Тофіка".
7.30 Мультсэрыял "Фэрма спрашыдлы", "Кот па імені Ік", "Принесца Сысы", "Футурама".
9.55 "Дзікая плянэта": "Дзікуны" з цыклу "Паліяунічы". Дак. фільм.
11.00 "Аўтапанарама".
11.20 "СТВ-спорт".
11.30 "Сънеданьне зь Інай Афана-севай".
11.55 "Меншчына. Людзі, падзеі, факты".
12.00 "Пад вуглом 23 з паловай". Дак. фільм.
12.30 "Рамонт".
12.50 Кіно: А.Новікаў, Г.Юхцін, А.Афанасьеву ў гісторыка-прыгоднікім фільме "Таямніца залаўтары".
14.30 "24". Гісторыи.
14.45 "Такая прафесія".
15.20 "У нас усе дома". Камэдыйны сэрыял.
17.00 "Непераможны". Спайдэр-мэн". Мультсэрыял.
18.00 "Вуншпунш". Мультсэрыял.
18.15 "Закон і крываім".
18.30 "24 гадзіны". Тэлесэрыял.
19.30 "Чорная скрыня".
20.05 "Гадзіна пік".
21.05 Джэніфэр Лопэз і Джеймз Кавіз у драме "Вочы анёла".
21.25 "Навіны сусъветнай шоў-індустрый".
23.55 "Філярманічны тыдзень".
0.00 "Радыёкропка".

0.20 "Гісторыі сэксу": "На мажы стагодзьдзя". Дак. фільм.
1.20 "Шэрш ля ФАН". Музычна-забаўляльная праграма.
2.20 "Апошні халасьцяк". Ток-шоу.
2.50 Хіт-момант.

3.00 Музычны канал для тых, хто на сэпіць.

8 канал

15.00 Miki Рурк у гістарычнай драме "Франчска".
17.00 Мультпрад.
17.10 Сэрыял "Паліцыя Гамбургу. Паўднёвая акруга".
18.55 Тэлекрама.
19.00 Маст. фільм "Шопінг".
20.45 "Вечарніца".
21.00 Праграма "Більярды клуб".
21.20 Пыхадычыя зоркі. Тэлесэрыял "Цікі глыбіні".

Першы музычны канал

8.00 The best.
10.00 "У пасыцелі з Багданавай". ІнтэрАктыўнае шоу.
12.00 "Кастынг".
12.15 AZOH.
17.00 Музыка.RU.
19.30 People-mix.
20.30 People-mix 2.
20.45 MegaMix.
22.00 Past Perfect.
23.00 MegaMix.
1.00 Іншы стандарт.

АНТ

7.30 Ранішняя зорка.
8.20 Грай, гармонік любі!

8.55 Слова пастыра.

9.10 Здароўе.

10.00, 14.00 Навіны (з субтитрамі).

10.10 Смак.

10.30 Павал Любімічай у праграме "Падарожжы натуралиста".
11.00 Сымхепанара.

11.40 Дэмбельская камэдыйна-забаўляльная праграма.

13.15 Ерапаш.

13.30 Дыснэй-клюб: "Качыны гісторыі".

14.10 "Сярэбраны шар".

14.45 У съвеце жывёл.

15.20 Чарынічы сэанс. "Ох, ужо гэ-тая Насціці!" Маст. фільм.

15.25 "Дар дажджоў". Вялікія рэкі Афрыкі". Фільм 6-ы. "Вікторыя-Ніл". Рака пачатку".

15.35 Магіс кіно.

14.20 "Хто там...".

14.50 К.Гальдоні. "Карчмарка". Тэлеспектакль. 1975 г. Рэжысэр А.Бялыніцкі.

15.10 "Колькі разоў я в

Ганс-Геарг Вік: “Я ня здолеў пераканаць Лукашэнку”

“НН”: Спадару Вік, як Вы ацэніваеце вынікі працы Кансультатыўна-назіральнай групы АБСЭ ў Беларусі?

Ганс-Геарг Вік: Праца КНГ яшчэ працягваецца, бо працэс дэмакратызацыі Беларусі паводле стандартаў АБСЭ не завершаны. Гэтыя стандарты былі зацверджаны на ўзроўні кіраўнікоў дзяржаваў і ўрадаў у 1990 г. у Каленгагене і Парыжы. Краіны — спадкамцы СССР, у тым ліку Беларусь, абавязаліся перад АБСЭ пакласці гэтыя стандарты ў аснову палітыкі сваіх краінаў. Я ня здолеў пераканаць прэзыдэнта Лукашэнку ў тым, што дэмакратызацыя краіны паводле гэтых стандарттаў адпавядае інтаресам Беларусі. Але нам удалося ў дыялёгу з грамадзянскай супольнасцю, недзяржаўнымі арганізацыямі і палітычнымі партыямі паспрыяць стварэнню супраўды стабільных і дзеяздольных дэмакратычных структураў. Яны дасягнулі значнага посыпеху падчас выбараў адзінага кандыдата на прэзыдэнцкіх выбарах, нягледзячы на працяглы і інтэнсіўны ціск. 30—40% выбарцаў аддалі свае галасы за адзінага кандыдата ад кааліцыі. Афіцыйна абвешчаныя вынікі выбараў былі масава сфальсифіканыя. Але ў грамадзянскай супольнасці ўтварыўся альянс паміж дэмакратычнымі партыямі і грамадzkімі арганізацыямі, якія адышлі ад Лукашэнкі (прафсаюзы, моладзёжы, жаночыя арганізацыі). Нягледзячы на суперніцтва паміж палітычнымі партыямі, яны маюць шмат супольнага ў змаганні за дэмакратию, за перавагу закону і за свободу выказвання ў Беларусі. Рада апазыцыйных палітычных партый працягвае сваю сумесную пазыцыённую працу і абавязкова дабацца супольных пазыцый на мясцовых выбарах у сакавіку наступнага года.

Вялікая заслуга Кансультатыўнай групы — развязвіць ў грамадзянскай супольнасці жыццяздольныя палітычныя структураў і кааліцыі, якія ў стане выйграць выбараў і ўтварыць стабільны ўрад.

“НН”: Якія перашкоды мусіла пераадолець КНГ і які бок — улады ці апазыцыя — больш нае ціснулі?

Г.-Г.В.: Пасылья выбараў у парламент 2000 г. улады адмовіліся ад супрацоўніцтва з АБСЭ. Апа-

зывцыя спачатку бачыла ў АБСЭ міжнародную структуру, якая падтрымлівае ўлады. Гэта было грубое нераумяне ролі нашай місіі ў краіне. Разуменне дэмакратычных крытэраў, якіх патрабавала АБСЭ, толькі пачало прыходзіць. Падчас падрыхтоўкі перамоваў з прэдстаўнікамі прэзыдэнта аб свабодзе прэсы, дэмакратычным законе аб выбарах і функцыях парламента ў 1999 г. утварылася Кансультатыўная рада апазыцыйных палітычных партый, якая з таго часу шмат разоў даказвала, што яна здольная да перамоваў з урадам у інтарэсах дэмакратыі да ўтварэння агульнанацыянальных выбарчых кааліций. На баку апазыцыі ёсьць палітычныя групы, якія адмаўляюць шлях перамоваў, кампрамісай і выбараў і таму крытыкуюць АБСЭ. Часткова гэтыя апазыцыйныя групы самі зьяўляюцца прадуктам сістэмы КНГ не заўёды мела посыпех са сваім рэкамэндациямі для палітычных партый. Мы гэтага і не чакалі, і цяпер не чакаем — але гатавасць да дыялёгу прысутнічала заўсёды з некаторымі выключэні-

Колішні старшыня Кансультатыўна-назіральнай групы АБСЭ Ганс-Геарг Вік старався быць добрым настаўнікам. Ён дапамог беларускаму грамадству пазыцыі безагляднае веры ў Захад, зразумець, што нашыя ўяўленыні пра дэмакратычныя каштоўнасці могуць разыходзіцца, асэнсаваць неабходнасць адстойваць свае пазыцыі нават перад добразычліўцамі. Гэта не была прыемная навука. Таму ён застаўся ў нашай памяці супярэчлівым сымбалем. Гэтае інтэрв'ю з ім запісане падчас сустэрэны з журналістамі Беларусі, Украіны і Расей, якая адбылася ў Свабодным універсітэце (Бэрлін).

тыўна-назіральнай групы — развязвіць ў грамадзянскай супольнасці жыццяздольныя палітычныя структураў і кааліцыі, якія ў стане выйграць выбараў і ўтварыць стабільны ўрад.

“НН”: Якія перашкоды мусіла пераадолець КНГ і які бок — улады ці апазыцыя — больш нае ціснулі?

Г.-Г.В.: Пасылья выбараў у парламент 2000 г. улады адмовіліся ад супрацоўніцтва з АБСЭ. Апа-

зывцыя спачатку бачыла ў АБСЭ міжнародную структуру, якая падтрымлівае ўлады. Гэта было грубое нераумяне ролі нашай місіі ў краіне. Разуменне дэмакратычных крытэраў, якіх патрабавала АБСЭ, толькі пачало прыходзіць. Падчас падрыхтоўкі перамоваў з прэдстаўнікамі прэзыдэнта аб свабодзе прэсы, дэмакратычным законе аб выбарах і функцыях парламента ў 1999 г. утварылася Кансультатыўная рада апазыцыйных палітычных партый, якая з таго часу шмат разоў даказвала, што яна здольная да перамоваў з урадам у інтарэсах дэмакратыі да ўтварэння агульнанацыянальных выбарчых кааліций. На баку апазыцыі ёсьць палітычныя групы, якія адмаўляюць шлях перамоваў, кампрамісай і выбараў і таму крытыкуюць АБСЭ. Часткова гэтыя апазыцыйныя групы самі зьяўляюцца прадуктам сістэмы КНГ не заўёды мела посыпех са сваім рэкамэндациямі для палітычных партый. Мы гэтага і не чакалі, і цяпер не чакаем — але гатавасць да дыялёгу прысутнічала заўсёды з некаторымі выключэні-

нямі.

Недзяржаўныя арганізацыі пасыплюючыя супрацоўнічалі з АБСЭ падчас пабудовы агульнанацыянальнай сеткі незалежных назіральнікаў. Гэтым самым быў зроблены вялікі ўклад у стварэнне базысных дэмакратычных груп.

“НН”: Якая сіла ў сёньняшнім Беларусі можа ўзяць на сябе задачу дэмакратызацыі грамадства?

Г.-Г.В.: Палітычныя партыі, незалежныя ад Лукашэнкі недзяржаўныя арганізацыі і незалежныя СМІ адагрываюць вялікую ролю ў змаганні за дэмакратыю ў Беларусі. Неабходна міжнароднае супрацоўніцтва з гэтымі групамі, бо дзяржаўныя органы розным чынам падаўляюць дэмакратычныя сілы ў Беларусі і ўжываюць сродкі, каб перашкодзіць развязвіць палітычных структур і грамадзянскай супольнасці. Грамадзянскай супольнасці ў краінах былога СССР павінны навучыцца будаўніцтва кааліций палітычных і грамадzkіх сіл, каб супрацівставіць кандыдату ад прэзыдэнцкай улады пераканаўчага і вар-

тага даверу суперніка. Калі грамадзянская супольнасць зможе дзейсна і пераканаўча прадставіць сябе выбарцу, аўтарытарнасць пакіннецца.

“НН”: Як Вы ацэніваеце шанцы саюзу Беларусі і Расей? Вас часта папракалі тым, што Вы спрыяеце “змове” супраць Беларусі.

Г.-Г.В.: Пакуль Расейская Фэдэрацыя і Беларусь маюць такія адрозныя палітычныя і эканамічныя структуры, як гэта ёсьць зь лістапада 1996 г., цяжка ўяўіць сапраўдны, а не толькі докляраваны Саюз. Што тычыцца “змовы”, дык валодаўне рэсурсамі — гэта ў сёньняшнім съвеце ўжо не тая катагорыя, якая вызначае палітыку. Нафта і газ з Расейскай Фэдэрацыі прыйдзуть на ўсходзеўскім рынак пры любым разыўці стасункаў паміж Беларусью і Расеяй. У гэтым зацікаўлены ўсе: Расея, Беларусь, Украіна, Польшча і Заходняя Эўропа.

“НН”: Ці займаецся Вы беларускім пытаннем пасля таго, як пакінулі Беларусь?

Г.-Г.В.: Я і далей займаюся Беларуссю: даю кансультатыўныя, чытаю лекцыі і выступаю з публікацыямі. Акрамя гэтага, я актыўна займаюся Нямечка-індыйскім таварыствам, старшынём якога з'яўляюся, а таксама арганізацыяй супрацоўніцтва паміж індыйскім субкантынентам і Эўропай. Але ёсьць таксама іншыя інтарэсы ў палітыцы і міжнародных стасунках. Акрамя гэтага, у мяне вялікая сям'я...

Гутарыла Вэрніка Дзядок

Ганс-Геарг Вік нарадзіўся ў 1928 г. у Гамбургу. У 1947—52 вывучаў у Гамбурскім універсітэце гісторыю, філязофію і права. Ад 1954 да 1993 працаў вёў на розных пасадах у Міністэрстве замежных спраў, быў амбасадаром ФРГ у Іране (1974—77), СССР (1977—80), Індыі (1990—93). Ад 1980 да 1985 г. пастаянны працтаваў у Гамбургу, у Радзе НАТО, у 1985—90 г. прэзыдэнт Фэдэralnай службы інформацыі (выведка). Пасылья заявяшніў кар'еры выконваў асаблівія дыпламатычныя даручэнні, у тым ліку быў кірауніком Кансультатыўна-назіральнай групы АБСЭ ў Беларусі й дарадцам пры прэзыдэнце Грузіі. Старшыня Нямечка-індыйскага таварыства. Выкладаў у Міжнародным цэнтры Вудра Вільсана (ЗША), Цэнтры імя Джорджа Маршала ў Гармішы, шэрагу польскіх універсітэтатаў.

Вік пра Беларусь

Ен [Лукашэнка] пераацэнівае значэнне Беларусі для Расейскай Фэдэрацыі.

Стайлізованы ўзор пасыльня ў Беларусі ёсць істотна адрозніваецца ад стайлізованы ў дзяржаваў цэнтральнаазіяцкага і заўкаскага рэгіёнаў.

Ня трэба забываць, што ў 1991—96 г. Беларусь хуткімі тэмпамі рухалася да пабудовы дэмакратычнай дзяржавы, утрутаванай на ліберальны дэмакраты ў падзелам уладаў, захаваны законнасці і павазе да правой чалавека.

Беларусь стала праверкай на трываласць АБСЭ. Адначасова Беларусь — гэта лякмусавая паперка для праверкі зацікаўленасці дзяржаваў СНД у працэсе дэмакратызацыі.

На Захадзе працягваецца сур'ёзна спрэчка адносна того, ці можна дамагчыся рэформамі ў дзяржаву ад рэжыму Лукашэнкі, калі пайсці ў яму насустречу, пасылья таго як канфрантацыя і санкцыімі дабіцца пераменаў на вышыцу.

Кааліцый нацыянальных і дэмакратычных сілаў, апазыцыйных дзяйнаму прэзыдэнту, — новы фэномэн для беларускай палітычнай культуры. Ідэя стварэння такай кааліцыі стала другой па сіле ідэяй, вакол якой згуртаваліся грамадзянске краіны, пасылья няновае ідэі перадачы ўлады “моцнай асобе”, дыктатару.

Пры незаангажаванасці эўрапейскіх інстытуцый у беларускія справы ўзьнікае небяспека, што кааліцыя дэмакратычных і іншых апазыцыйных прэзыдэнту Лукашэнку сілаў зноў распадзецца з-за нястачы матэрыяльных сродкаў, і гэта ў той час, калі рэйтынг Лукашэнкі ўпаві да самага нізкага за ўсе часы ўзроўню.

З артыкулу Ганса-Геарга Віка
“Demokratieförderung in Belarus”, змешчанага ў часопісе “Osteuropa”, 7/2002.

камэнтар палітоляга

Дыялёт бессэнсоўны

У сувяtle сёньняшніяй сітуацыі асаблівія інтарэс выклікаюць слова Г.-Г. Віка аб тым, што ў Беларусі магчымыя “перамовы з урадам у інтарэсах дэмакратыі”. Былы кіраунік КНГ АБСЭ і цяпер кажа аб “шляху перамоваў, кампрамісай” у Беларусі, але магчымасці “дыялёгу”. Некаторыя краіны Захаду, інтарэсы якіх адлюстроўвалі дзейнасць Віка ў Беларусі, дагутуль не зразумелі, з кім яны тут маюць справу.

Разам з тым, зразумела, чаму яны працягваюць быць падхильнікамі “дыялёгу”. Схема дэмакратызацыі грамадства праз дыялёт улады і апазыцыі распрацаваная і добра зразумелая для працтаваўнікоў АБСЭ, бо апрабаваная на прыкладзе шэрагу краінаў. Яны на ўлічваюць спэцыялісты беларускага грамадства і палітычнай сітуацыі.

Перамовы як шлях да дэмакратызацыі заўжды былі магчымыя толькі пры наступных ўмовах: 1) апазыцыя мае дастатковая моцнай апазыцыі ў грамадстве, каб быць гарантам таго, што будаць выконвацца ўмовы магчымага пагаднення; 2) і ўлада, і апазыцыя зацікаўленыя ў перамовах і гатовыя да ўзаемных саступак.

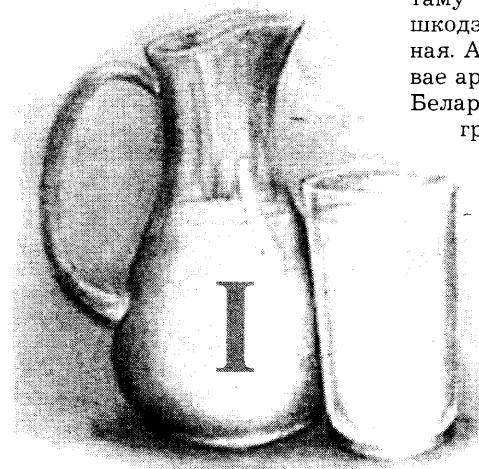
Другая вялікая памылка некаторых заходніх палітыкаў, што працягваюць у Беларусі, — яны ня бачаць прынцыпавай розніцы паміж перамовамі і дыялёгам. Дыялёт, які мы ўжо “праходзілі” ў 1999 г., бессэнсоўны.

Андрэй Ляхович

Малако зь ёдам

Не "выводзіць радыяць", але ратуе ад ёдавага галадаваньня

Нядайна Гомельская аб'яднаньне "Малочныя прадукты" пачало выпускаць ёдаванае малако для жыхароў забруджаных радыяцый тэрыторый. Можна адшукань новы гатунак малака і ў Менску, робіць яго гарадзкі малаказавод №3. Там у аддзеле тэхнолягіяў расказала, што малако дапамагае змагацца з ёдавай недастатковасцю. Ёд бяруць з адмысловай дабаўкі, распрацаванай беларускімі навукоўцамі. Малако зь ёдам каштую крыху даражай за звычайнай — нацэнку складае кошт гэтай дабаўкі. Выпускаюч малака параўнальна няшмат — 5 тонаў у дзень (звычайнага малака — 130 т.).

Ці ёсьць патрэба піць новы гатунак малака? Як "НН" патлумачылі ў НДІ радыяцыйнай мэдыцыні й эндакрыналёгіі, малако зь ёдам ня мае нічога супольнага з "вывядзеннем радыяцій". Адразу пасля выбуху ў Чарнобылі яно магло прыдацца, каб шчытападобная залоза замест радыяктывнага ёду ўвабрала ў сябе незараражаны — з малака. Той ёд, што вылелеў у паветра ў 1986 г., быў нетрывальным злучыннем і даўно распаўся, пакінуўшы радыяектывны сълед у залозах людзей, якія ня мелі ў арганізме дастаткова "чистага" ёду. Але ж чуткі пра выкіды выплываюч рэгулярна, таму малако зь ёдам не зашкодзіць: душа будзе спакойная. А яшчэ тое малако падпітвае арганізм натуральным ёдам. Беларусь знаходзіцца ў географічнай зоне, беднай на яго. Калі шчытападобная залоза ня мае дастаткова ёду, яна можа павялічвацца нават без уздзеяння радыяцій, губільца свае функцыі ды выпрацоўваць менш гарманоў. Асабліва небясьпечнае ёдане галадаваньне для дзяцей. Таму новае малако карыснае для нармальнага функцыянавання арганізму.

Алесь Кудрыцкі

Ізноў пра акрылямід

У №25 ад 5 ліпеня "НН" паведамляла пра акрылямід — рэчыва, якое ўтрымліваецца ў багатых на вуглеводы стравах (чыпсы, пячэніні), што смажыліся пры высокай тэмпературе, ды можа выклікаць рак.

У мінулым чацвер у часопісе "Nature" зьявіліся дзіве працы, аўтары якіх незалежна адзін ад аднаго адкрылі крыніцу ўзыненнія акрыляміду ў ежы. Як съцвярджаюч абодва дасылдніцкія калектывы, ён узынікае ў выніку так званай рэакцыі Мэйларда. Для яе працякання патрэбныя тэмпература, большая за 100°C, трохі вілагі, некаторыя распаўсюджаны ў харчовых прадуктах цукры (у тым ліку глюкоза), а таксама амінакіслоты (асноўныя "цаглінкі", з якіх будуюцца бялкі). Значныя колькасці акрыляміду з'яўляюцца падчас смажання, запікання ці гатавання ў грэлі прадуктаў, багатых толькі на адзін (з дваццаці вядомых) тып амінакіслот — аспарагін. Іншыя непрыдатныя для гэтай рэакцыі. На жаль, гэта не азначае, што можна будзе лёгка выключыць з рацыёну прадукты, якія ўтрымліваюч агтэй рэчыва. Аспарагіну шмат у бульбе (ён складае 40% усіх ейных амі-

накіслотаў), у просе (14%), а таксама ў рысе (18%). Да таго ж, менавіта рэакцыя Мэйларда, падчас якой утвараецца небясьпечны акрылямід, робіць стравы з гэтых прадуктаў прывабнымі на выгляд і смачнымі. Цяжка будзе ад іх адмовіцца.

Паводле "Nature"

Болей няма сумневаў: касьмічнае рэліктавае выпрамяньне, якое з усіх бакоў ахінае Зямлю, — гэта сълед вельмі гарачай эпохі маладога Сусьвету, і яно слаба палірывае, як і прадугледжвалася тэорыя Вялікага выбуху. Давялі гэта апошняня вымірэніні, якія фізікі з Універсітэтам Чыкага і Каліфарніскага ўніверсітету ў Бэрклі ладзілі на Паўднёвым полюсе.

Цяпер, дзякуючы дакладнаму вымірэнню палірывацыі, астрономы змогуці патроіць колькасць інфармацыі пра самыя першыя этапы развязыцца Сусьвету і лепей арыентавацца ў гушчэчы неправяральних на сёняння гіпотэзах што да пачатку часу і просторы.

Рэча Вялікага выбуху

Ультракараткахвалевае рэліктавае выпрамяньне было адкрытае цалкам выпадкова ў сярэдзіне 60-х амэрыканцамі Арно Пэнзіясам і Робертом Уілсанам. Ім ніяк не ўдавалася пазбавіцца ад шуму, які прымала тэставаная імі антэна радыётэлескопа.

Урэшце астраfізыкі здагадаліся, што маюць справу не з дэфектам апаратуры, а з цеплым выпрамяньнем вельмі гарачага Сусьвету, якое ўзынікае мільярды гадоў таму і цяпер за паўнёне ўсю простору вакол нас. Некалі яно было вельмі магут-

На ўсёй тэрыторыі Беларусі ў каstryчніку пануе залатая восень. Але рэзвіца ў надвор'і па краіне робіцца вельмі адчувальнай. У халодных гадах даволі часта здараючы ў каstryчніку прымарэзкі, а пры канцы месяца ў сапраўдныя маразы — месцамі да -15°C. Такое надвор'е зынічае зімовыя культуры, свае худобу сялян пакідаюць у хлявох на 2—3 тыдні раней, чым звычайна. Вельмі церпяць і птушкі, якія не паспелі адляцець у вырай. Гэткімі былі 1912 і асабліва 1976 г., калі амаль увесь каstryчнік ранішня тэмпература наўват у Менску быў ад -8 да -2°C. А вось 1966 г. пасля верасьнёўскіх прымарэзкіх дзясяткі месцяц адзначыліся аномальнае цеплыні: +22...+26, а ў Гомелі нават і +28°C. Звычайна кастр-

чнік дарыць нам "бабіна лета", шчодрае на сонца і ціпло, калі на некалькі дзён ажываюць расліны, вылітаюць на палеткі пчёлы, а змей выпаўзаюць з нораў, каб награцца напрадзімку. А яшчэ гэтыя пэрыяд адзначаецца выключнай празрыстасцю паветра, лягучым павуціннем і зязыненем рознакаляровай лістоты. I ўсё ж прырода бярэ свае, і ціпло разам з грымотамі ды вяскамі, якія вельмі рэдка, але здаряючы ў нас увесень, адходзіць на поўдзень. У асабінны дні, калі колькасць ападкаў наштам перавышае норму, на неўлялікіх рэках, асабліва басейну Прыпяці, адбываючыя вesonінскую паводку. Узвесень вады ўздымаецца на 150—200 см. У 1974 г. гэткая паводка заліла ледзь ня паў-Палесься. Колькасць апад-

каў у той год перавысіла 100 мм. А на 62 гады раней, у 1912 г., прыкладна той самай парой цісканулі такія маразы, што ажно лёд стаў на азёрах.

Цягам месяца ўся прырода рыхтуеца да зімы. Зайцы ды ласкі бялеюць, бабры паляпшаюць свае хаткі, у ментуза прачынаеца апэтыт.

3 каstryчніка г.зв. "Астапавы віты": паўночны — да халадоў, заходні — да дажджоў, астаратнія — да добрага надвор'я. Часта спраўджваецца ў варажбах на Пакровы (14 каstryчніка). Калі ў гэтых дзенях будзе першы снег — да снежнай зімы. А яна вельмі патрабна, бо няма сёлета вады ў рэках і азёрах амаль паўсюдна, а ўзровень вады ў Нарачы — рэкордна нізкі.

Юры Фралоў

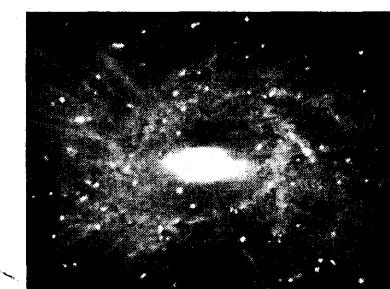
Плямы на скуре Сусьвету

нае, аднак пасля працяглага падарожжа праз космас пасыпела значна астыць.

У канцы 80-х назіраны з калязмай арбіты дапамаглі ўстанавіцца, што тэмпература гэтых касмічных хваль ў амаль адолькавай ў розных раёнах неба. Тэмпературная карта нябеснай сферы нагадвала плямінкі на скуре гепарда. Кожная плямка была цяплішчая і халаднейшай за суседнюю хіба што на 0,00001 градуса. Гэта съядыя ранінай эпохі (каля 300 тыс. гадоў пасля Вялікага выбуху), калі з супэрагарачай бясформенай плязмы пачыналі фармавацца першыя структуры ў космасе.

Памеры "плямаў" дапамаглі праясныць геаметрыю Сусьвету. Выпрамяньненне 14 млрд. гадоў, і яно, перш чым яго зарэгістравалі тэлескопы, мусіла зрабіць доўгага падарожжа ў касмічнай прасторы. Калі б Сусьвет быў скрыўлены, як паверхня лінзы, дык і форма "плямаў" мусіла бы з'яўленацца скажэнні. Нічога такога, аднак, ня выявілася. Адсюль была зробленая выснова, што час і прастора нашага Сусьвету не дэфармаваны.

У тэорыі Айнштайнага геаметрыі Сусьвету звязаная са шчыльнасцю энэргіі ў масы. Тому "ніскрыўлены", як выявілася, космас павінен утрымлівацца намнога больш матэрыі і энэргіі, чым назіраецца цяпер. Паводле падлікаў, уся вядомая

наматэрэя (туманнасці, галактыкі, міжгалактычныя воблакі) складае толькі 20% ад масы Сусьвету. Рэшта (яе называюць цёмнай матэрэяй) скаваная ад нашых вачей.

Астраfізыкі на полюсе

Скептыкі съцвярджаюч, што з назіранынняў за рэліктавым выпрамяньнем нельга рабіць такіх, далёкасціх выносіў пра Сусьвет. Ня ўсе згаджаюцца з эўтанім, што гэта слабае выпрамяньненне сапраўды нясе інфармацыю пра зародкі першых касмічных структур. Но на цеплавы водсъвет Вялікага выбуху маглі наклесці нашмат пазнейшыя касмічныя фэномэны — выпрамяньненне галактыкі ці электроннаў з міжзорнай прасторы Млечнага Шляху.

Адно было зразумела: калі ультракартотка хвалі — сапраўды сълед гарачай эпохі, яны павінны быць слаба палірываўшыя па краях плямаў, паколькі

тады яны зазнавалі рассыпаньне ў плязьме.

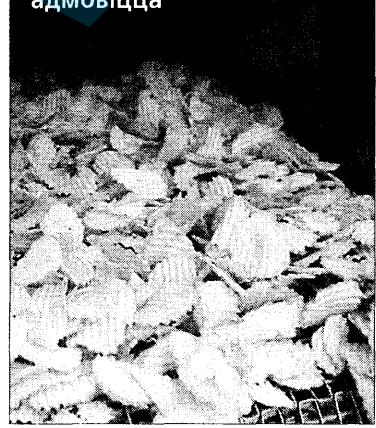
Змерыць палірывацыю хваль было значна цяжэй, чым тэмпературу. Узяліся за гэта астраfізыкі з Чыкага і Бэрклі. Радыётэлескоп DASI быў размешчаны на палірнай станцыі Амундсена-Скота на Паўднёвым полюсе, паколькі тамтэйшая атмасфера ўтрымлівае найменш вілагі, якія паглынае ультракараткахвалевасць выпрамяньненне. Вымірэні занялі аж 271 дзень, але скончыліся посьпехам, пра які навукоўцы паведамілі на канферэнцыі "Космас-02" у Чыкага.

Вымірэніе палірывацыі рэліктавага выпрамяньнення — гэта першы крок да лепшага разумення таго, як нараджаўся Сусьвет, а больш дэталёвый вымірэніе палірывацыі адкрывае новую эру ў навуцы. У тэмпературе рэліктавага выпрамяньнення нібы "застылі" згусткі матэрыі, якія існавалі пасля Вялікага выбуху. Палірывацыя ж можа нам растлумачыць, як матэрэя развівалася.

На аснове гэтага касмолягі здолеюць абвергнуць або павінны ціскніць розныя сценары эвалюцыі Сусьвету-немаўляці, на прыклад гіпотэзу інфляцыі, згодна з якой долю сконкунды пасля Вялікага выбуху прастора разортвалася з хуткасцю, якая ў шмат разоў перавышала хуткасць сяяцла.

Паводле "Gazety Wyborczej"

Ад чыпсаў будзе цяжка адмовіцца

Паляванье на інтэлігентаў

Працяг са старонкі 1.

За апошні год былі моцна зьбітая гісторык Георгі Галенчанка, выкладчык факультetu журналістыкі БДУ Мікола Каваленка, выкладчык нямецкай мовы Лінгвістычнага ўніверситету Васіль Ермаловіч, засновальнік гістарычнай інфарматыкі ў Беларусі Уладзімер Сідаркоў. У клініцы пры Адміністрацыі презыдэнта (былой Лечкамісіі) кажуць, што за апошнія месяцы сюды з'яўрталіся й іншыя дактары навук, прафесары, зьбітая рабаўнікамі. Гэта началася на сёняні. Колькі гадоў таму ахвярай нападу стаў пісьменнік Артур Вольскі, які так і ня здолеў цалкам адужаць паслья зьбіцця. Летась у аналягічную гісторыю трапіў рэжысэр Валеры Мазынскі.

Як гэта бывае

Нападаючы зазвычай прыщемкам, ззаду б'юць па галаве. Паслья ў непрытомнага чалавека, ззаду б'юць па галаве. Паслья ў непрытомнага чалавека, ззаду б'юць па галаве.

музыка

Чакалі “NRM”

Адным з самых доўгіх за ўсю гісторыю парк-клубу “Менск” быў канцэрт “Тры палякі, грузін і сабакі”, які адбыўся там у рамках фесту “Восень польскай культуры” 26 верасня. Цігнунуўся ён аж пяць гадзін. Спачатку выступіў польскі съпявак Яцак Клейф з сваім гуртом “Orkiestra na zdrowie”. Паводле першапачатковага задумы, ён мусіў граць у асобным канцэрце разам са Зымітром Вайцюшкеўчам, але ў праграме фесту адбыліся змены і артыст вымушаны быў “грэць” публіку перад польскім рок-турнамі “Pidżama Porno” і “T.Love”. А пад заслону мусіў зайграць “NRM”.

Яцака Клейфа было нават шкада. Ягоная “аркестра” грае музыку для людзей сярэдняга пакаленія — тых, хто памятае яшчэ эпоху “Салідарнасці” і першыя трохміты тагачасных польскіх съпевакоў. А ў парк-клубе сабраліся пераважна юнакі й дзяўчата, якія прыйшлі на сваіх куміраў — “NRM”. Квіткі на канцэрт прадаваліся ў пераходах мэтро і каштавалі 5000 рублёў. Спачатку Клейфа нікто ня слухаў, дык агульная атмасфера ў парк-клубе “Менск” не спрыяла ўжывліваму слуханню. Крэслы ў там няма; ёсьць толькі паркет, прыдатны для тусоўкі і танцаў, а калі трэба — і для неўялікага мітынгу. Якасць гука-апаратуры таксама далёкая ад ідеалу. Дэцыбелаў хапае, але ў недыфэрэнцыяваным шуме і грунце гублялася самая сутнасць песні Яцака — тэксты. У дадатак, пераважная большасць прысутных не разумела польскай мовы і не змагла б ацаніць іх літаратурных вартасцяў, нават калі б гук быў бездакона чысты. Ня дзіва, што цягам першых дзвяцці хвілін моладзь кантактавалася, агаворвала надзённыя справы, філтрала. Але потым натоўп паддаўся магії музыкі і пачаў рытмічна рухацца — хоць песні Клейфа на дужа прыдатныя для танцаў.

Потым гrali “Pidżama Porno” і “T.Love”, вельмі папулярныя ў Польшчы апошнія дзесяць гадоў. Абодва гурты вельмі гана-

ка адбіраюць гроши й дакумэнты. Часцяком адбываецца гэта непадалёк ад дому ахвяры, як у выпадку з Г.Галенчанкам ці А.Мальдзісам, якога зьбліз прастваля ўласнага пад'езду.

Шляхам дамоў з працаў ў бальшыні з іх нязменны. Ці дае гэта падставы меркаваць, што нехта адмыслова высочае наўкоўцаў? Пры цяперашніх сродках сувязі гэта не складана. “Дастаткова, каб нехта з мабільнікам ішоў съедам за ахвярай і пільнаваў. А потым па мабільніку ж паведамляў саўдзельнікам, якія падпільноўваюць недзе па дарозе, — кажа адзін сусветна вядомы навуковец, якога пазнершу зьбліз і арабавалі пры канцы зімы (ён на хоча, каб ягона імя называлася: “Не хачу фігураваць ахвярай”). — Магчыма, гэта нават і на менскія бандыты. Пісала ж прэса недзе з пайгоду таму пра пухавіцкіх хлопцаў, якія прыяжджалі ў Менск, увечары “тэрсы” кагонебудзь і хуценька вярталіся ў Пухавічы”.

Аднім з самых доўгіх за ўсю гісторыю парк-клубу “Менск” быў канцэрт “Тры палякі, грузін і сабакі”, які адбыўся там у рамках фесту “Восень польскай культуры” 26 верасня. Цігнунуўся ён аж пяць гадзін. Спачатку выступіў польскі съпявак Яцак Клейф з сваім гуртом “Orkiestra na zdrowie”. Паводле першапачатковага задумы, ён мусіў граць у асобnym канцэрце разам са Зымітром Вайцюшкеўчам, але ў праграме фесту адбыліся змены і артыст вымушаны быў “грэць” публіку перад польскім рок-турнамі “Pidżama Porno” і “T.Love”. А пад заслону мусіў зайграць “NRM”.

Яцака Клейфа было нават шкада. Ягоная “аркестра” грае музыку для людзей сярэдняга пакаленія — тых, хто памятае яшчэ эпоху “Салідарнасці” і першыя трохміты тагачасных польскіх съпевакоў. А ў парк-клубе сабраліся пераважна юнакі й дзяўчата, якія прыйшлі на сваіх куміраў — “NRM”. Квіткі на канцэрт прадаваліся ў пераходах мэтро і каштавалі 5000 рублёў. Спачатку Клейфа нікто ня слухаў, дык агульная атмасфера ў парк-клубе “Менск” не спрыяла ўжывліваму слуханню. Крэслы ў там няма; ёсьць толькі паркет, прыдатны для тусоўкі і танцаў, а калі трэба — і для неўялікага мітынгу. Якасць гука-апаратуры таксама далёкая ад ідеалу. Дэцыбелаў хопае, але ў недыфэрэнцыяваным шуме і грунце гублялася самая сутнасць песні Яцака — тэксты. У дадатак, пераважная большасць прысутных не разумела польскай мовы і не змагла б ацаніць іх літаратурных вартасцяў, нават калі б гук быў бездакона чысты. Ня дзіва, што цягам першых дзвяцці хвілін моладзь кантактавалася, агаворвала надзённыя справы, філтрала. Але потым натоўп паддаўся магії музыкі і пачаў рытмічна рухацца — хоць песні Клейфа на дужа прыдатныя для танцаў.

На момант з'яўлення на сцэне міністра Рэспублікі Мроя Фанаты аж верашчалі ад нецярплювасці. Музыкі гралі пераважна старыя песні, якія публікі ведала на памяць. Стылістична яны альяніліся даволі блізкімі да той музыкі, якую выконвалі палякі, аднак іхня ігра была яшчэ інтэнсіўнейшай. Неўзабаве атмасфера зь целіпам зрабілася такой гарачай, што гітары не вытрымлівалі і патрабавалі штохвілінай падстроікі. Фанаты на музыку не злавалі — злавалася, фінальныя воллескі будуць дожыўцца бясконца. Але энэрэмайцы моцна трывалі публіку ў руках, і ў належны момант слухачы паслухманія выправіліся дахаты. Міліцыяны, якія сачылі за парадкам, відавочна ўздыхнулі з палёгкай.

Юлія Андрэева

Пазыцыя міліцыі

Звароты ахвяраў у міліцыю не заўжды былі плённымі. Не адразу пачалі шукаць злачынцу, які напаў на Г.Галенчанку: “Міліцыянты прыехалі, склалі пратакол, але без вялікага энтузізму, нават съведкаў не шукалі. Я тады сказаў, што паскарджуся на іх. А потым праз пару дзён быў выступ Лукашэнкі, на якім ён наракаў, што часам міліцыя халатна ставіцца да сваіх абавязкаў. Тады яны прыехалі — маўшы, падумалі, што і праўда паскардзіўся: усё ж такі доктар навук, прафесар і нават ляўрэат...”

Такім самым чынам апісаў свае дачыненні з міліцыяй і А.Мальдзіс: “Спачатку яны былі абыякавыя (маўляю, чаму ўчора не пазванілі, бо злачынцы і сълед прасты), а потым, як прэса панаехала, кінуліся складаць пратакол, здымаліца паказаны”.

Міліцыянтам на хочацца валаўводзіцца са справамі, якія наўрад ці можна будзе раскрыць. Напад унаучы, калі навокал няма съведкаў ды яшча пры гэтым ахвяра стаціла пртыомнасць і на бачыла нападніка... Такая справа можа “вісець” нераскрытай вельмі доўга.

Але пры той колькасці валаўводзіцца са справамі, якія наўрад ці можна будзе раскрыць. Напад унаучы, калі навокал няма съведкаў ды яшча пры гэтым ахвяра стаціла пртыомнасць і на бачыла нападніка... Такая справа можа “вісець” нераскрытай вельмі доўга.

Палітыкай ня пахне?

Хто нападае на навукоўцаў? Крыміналінкі? Падобна, што так. Такой думкі трываліца і міліцыянты. Г.Галенчанка распавядае,

кіно

Занусі з дадаткам

“Чалавек — па-польску гэта гучыць бедненька”, — казаў польскі рэжысэр Кышыштаф Занусі, камэнтуючы свой фільм “Жыццё як съміротная хварoba, якая перадаеца полавым шляхам”. Аднак творчасцю сваёй ён супярэчыць гэтым словам. У фільмах Занусі чалавек паўстае такім, які ён ёсьць, — адначасова і грэшным, і съвятым. Гэты чалавек — кожны з нас — варты любові і спачування, бо кожны крочыць сваім собсцім шляхам да Бога. Нядайна менчукі пабачылі новую стужку Занусі. 28 верасня ў кінатэатры “Масква”, у рамках акцыі “Сусветныя прэм’еры” і фэстывалю “Восень польскай культуры”, адбылася прэзентация фільму “Suplement” (“Дадатак”).

У першыню славуты рэжысэр завітаў да нас у ліпені 1993 г., на запрашэнне Фонду дапамогі развіціць культуру. На той час Менск быў адзінай єўрапейскай сталіцай, якую Занусі яшча не паслыпей наведаў. З 6 па 12 снежня 1993 г. тут была арганізаваная рэтраспектыва фільмаў Занусі, а таксама некалькі сустэрэачаў з рэжысёрам. Абанэмант каштаваў съмешных

грошай. У верасні 1998 г. менчукі пабачылі фільм “Брат нашага Бога”, які Занусі паставіў падвole п'есы Каралія Вайтылы. У “Піянэр”, дзе ён дэманстраваўся, немагчыма было ўбіцца. Фільм, праўда, выявіўся канъюнктурным і слабым — адна зьнямногіх няўдачаў Занусі. Но з гэтай нагоды кантакты менчукі з Занусі надоўга пера-

Кышыштаф Занусі (злева) падчас новай акцыі-фэстывалю беларускага тэлежурналіста Алена Лукашэвіча (справа) “Сусветныя прэм’еры”

Прэфесар Адам Мальдзіс паслья нападу трапіў у лякарню

што яму супрацоўнікі міліцыі казалі пра нейкага цыгана, які нядаўна з'явіўся ў раёне. Вінаватымі крыміналінкі лічыць і некаторыя з паярпелых. Здыўляючы, праўда, той факт, што сярод зъбітых так рэзкі павялічвальца колькасць беларускамоўных. Але гэта съведчанне, хутчэй, не мэтанакіраванага “адстралу”, а таго, што беларускамоўніца стала для сталіцы мававіт з'явіць.

Ці ўдзельнічаюць у разбойных нападах спэцслужбы? Малаверагодна. Рабаўніцтва навукоўцаў цяжка патлумачыць палітычнымі прычынамі. Тут хутчэй трэба бачыць узрастанне сацыяльной напружанасці ў грамадстве. Міліцыянты кажуць, што наагул

Аркадзь Шанскі

пыніліся. Мы ня бачылі ані “Апошняга кола” з Даніэлем Альбрыйскім, ані “Непісаных правілаў” з Крысыцінай Яндай.

У лютым 2001 г. у кінатэатры “Масква” адбылася прэм’ера фільму Занусі “Жыццё як съміротная хварoba, якая перадаеца полавым шляхам”. Назва запазычаная ў безыменнага аматара графіці, які накрэсліў яе на муры варшаўскай камяніцы. Гэта стужка — філязофская развага пра сэнс жыцця, пра шыяще, пра адказнасць чалавека перад Богам, пра веру ў Бога, пра пакору перад Ягонай волія, пра межы чалавечасці адказнасці, пра ўтанаўзю, пра съмерць. Галоўны герой — доктар Бэр (Зыбігнэў Запасевіч) — даведваецца пра свой безнадзеіны дыягназ і праходзіць праз усе стадіі барацьбы і пакоры.

Новы фільм Занусі вроблены, факттычна, з абрэзкай паліярэднай стужкі. Але на тых самых падзеях мы глядзім вачыма 25-гадовага студэнта мэдыцыны — сябра і малодшага калегі доктара Бэрса. Юнак горача верыць у Бога і ня можа прымірыць свае рэлігійныя пачуцці з штодзённым жыццём. Ён баіцца свайго каханья да дзяўчыны, баіцца съмерці, з якой штодзённа сутикаюцца лекар і ксёндз. Аднак нарэшце спасыцігае ісцінну — з дапамогаю старога цыніка доктара Бэрса, які памірае на ягоных руках. Сканчаецца фільм сценай каханья студэнта і ягонай дзяўчыны, што адбываецца высока ў гарах, паблізу Бога.

Ю.А.

Усе беларускія школы Менску

Працяг. Пачатак у №32.

Працягваецца вандроўка па беларускіх школах гораду Менску. Пабачым, чаму навучаюць там ды чым яны рэзьняцца між сабою.

ШШ №110 (вул. Берасцейская, 66) — эканамічнага профілю з вывучэннем ангельскай мовы. Тут беларускамоўная 1—11 класы. А вось сёлета дзве падрыхтоўчыя класы набралі расейскамоўныя: было толькі трох заяв на вучыцца па-беларуску. Усяго ў школе — 750 вучняў. 8“Б” і 10“Б” — эканамічныя класы, 9“Г” — політэхнічная. Ёсьць інтэграваныя класы — для дзяцей з асаблівасцямі псыхофізичнага разьвіцця, з вучнямі там працујуць дэфектолягі. У школе працуе музей беларускай культуры й этнографіі, хутка будзе свая батлейка.

ШШ №190 (вул. Нікіфара, 19) мае агульнаэстэтычны напрамак з паглыбленым вывучэннем ангельскай мовы. Дзяцей вучачы іграць на музычных інструментах (гітара, фартэпіана, скрыпка, цымбалы, дудка, балалайка ды інш.), ёсьць народны аансамбль, харавыя калектывы, аркестар народных інструментоў. Выпускнікі атрымліваюць дадатковое пасъведчанье аб сканчэнні музычнай школы.

Многія пасылья 9-й класы працујуць у музычную вучэльню. Апроч музыкі, вучні ад падрыхтоўчай да 9-й класы займаюцца танцам і мастацкай працай (малюваннем, бацікам, вышыўкай з бісеру, лепкай ды інш.). У школе дзейнічае турыстычна-краязнаўчы клуб “Зыніч” (кіруе ім настаўнік Вячаслаў Скурат). Ёсьць дзіцячы-юнацкая арганізацыя “Мара”, сябры якой выпускаюць радыёгазету. У школе вучачца 767 чалавек.

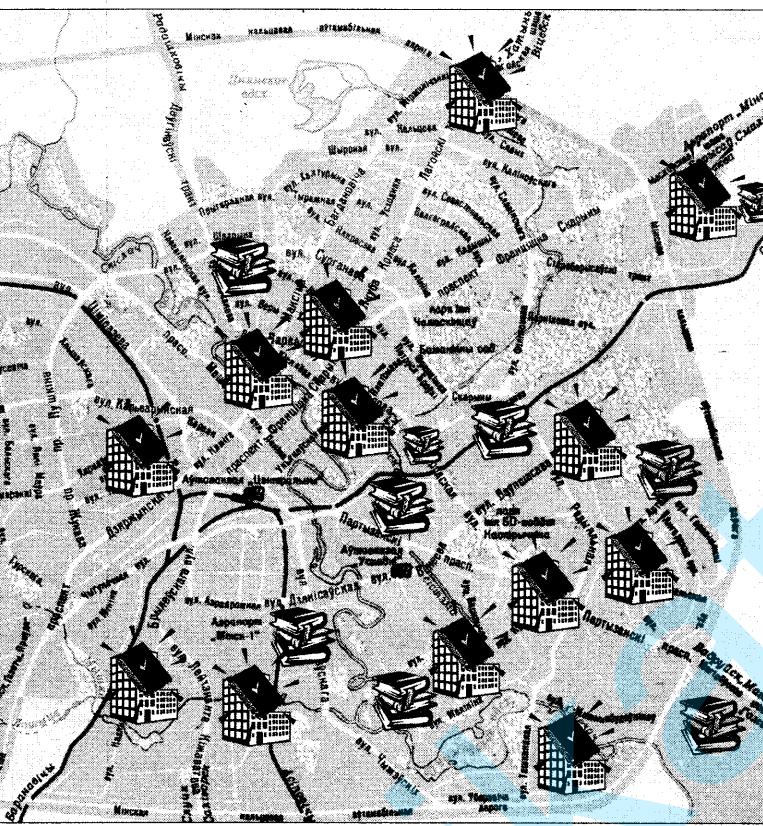
Базавая школа №72 (вул. Халмагорская, 59) з паглыбленым вывучэннем ангельскай. Мовы ды інфарматыку тут выкладаюць з падрыхтоўчых класаў. Дзесяткам,

згодна з амэрыканскай тэхналёгіяй “Крок за крокам”, даюць навыкі камунікацыі. У школе працујуць экалагічны і турыстычны гурткі. Ёсьць фітабар з вітаміннымі коктэйлямі, паводле адмысловай праграмы “Гоша” тут сочачы за здароўем зубоў. Пратыкі тэматычныя кабінаты інфарматыкі й этнографіі. З 25 класаў (гэта 685 вучняў) толькі адна расейскамоўная. 80% выпускнікоў паступаюць у каледжы й тэхнікумы. Адна з самых “зорных” выпускнікаў гэтай школы — Ліка Ялінская.

Гімназія-каледж мастацтваў №26 (вул. Камуністычна, 52) — ужо трэці год наўчальны комплекс (заснаваная ў 1972 г., гэта была першая школа з мастацкім ухілам). Вучыцца тут 440 дзяцей.

Каб паступіць, трэба мець хатнія малюнкі й намалываць на зададзеную тэму падчас іспыту. Сёлета адсюль у мастацкія ВНУ з 30 выпускнікоў паступілі 28. У праграме агульнага цыклу ёсьць рытміка і танец (замест трэцяга ўроку фізкультуры). Профільныя прадметы — малюнак, жывапіс, мастацкая праца. Тут вучачы і традыцыйнае мастацтва, і да 9-й класы — народны рамёствы (гліняная цацка, ткацтва, саломка, роспись). Для наўчэнцаў гімназіі ладзяць майстар-класы знакамітых мастакі. Творы вучняў гімназіі ўдзельнічалі ў выставах болей як у 60 краінах свету.

Гімназія №4 (вул. Кунцаўш-

чына, 10) — шматпрофільная. У пачатковых класах — эстэтычны ўхіл і паглыбленае вывучэнне беларускай мовы. З 8-й — профільнае наўчанье: фізыка-матэматычныя, філялягічныя (беларуска-польская, ангельска-нямецкая, ангельска-польская), экалагічныя й хіміка-біялагічныя класы. Спэцыяльныя курсы — рацыональнае харчаванье, ангельская і польская літаратуры, экалёгія. З 4-й класа вучыцца вывучаюцца асновы інфарматыкі. У 4—5 класах — нямецкая мова як другая замежная. З 8-й у профільных класах — нямецкая альбо польская мовы. У школе 839 вучняў. 90% выпускнікоў паступілі сёлета ў ВНУ. З вучнямі індывідуальна займаюцца выкладчыкі інстытуту ды ўніверситетаў. У гімназіі ёсьць бясплатныя спартовыя сэкцыі,

харэаграфічны гурт “Дзяньніца”, фальклёрныя гурты “Ладачкі” і “Ладкі” (для маладых і старэйшых вучняў), працуе музей нацыянальнай культуры. Апроч піянэру і “Скарпінаў” ёсьць у старэйшым гімназісту Цэнтру вучнёўскага самакіраванья “Сузор’е”, суполка ТВМ. Стэрэатып “беларуская школа — этнографія ды рамёствы” пачаціху адыходзіць. Зьяўляюцца фізыкі, біёлягі, хімікі “беларускамоўныя гадоўлі”... Канкуренцыя вымушае школы падвышыць узровень — уводзіць спэцкурсы, заняткі па рытміцы, эканоміцы, кампутарнай грамаце, праграмы здаровага харчаванья. Но толькі прэстыжная й перспектыўная Беларушчына можа сёняння быць прыцягальнай.

Уладзімер Пучынскі
Працяг будзе.

Славамір Адамовіч

З крамы выйшла, паправіла спаднічку, у вітрыне “Белпошты” заўважыла сябе — стройная, чистая, як новая каплічка, для мяне непад'ёмная нават па сабекошце. Стаяла на прыпінку хвілін дванаццаць, трамейбус “двойку” праpusыціла разоў пяць. Здаецца, ёй праста хацелася сымляцца, а ў перапынках — ролю дарослай іграць.

3 траўня 2002 г.

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ
ДЗЯРЖАУНЫ ГУМАНІТАРНЫ
ЛІЦЭ ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА**
абвяшчае набор

вучняў 7 класы
на падрыхтоўчыя курсы.
Заняткі праводзяцца па
беларускай мове,
літаратуры, гісторы
Беларусі, замежных мовах
(два разы на тыдзень з
16.30).

Працяг заняткай — у
кастрычніку па меры
камплектавання груп.
Тэлефоны для даведак:
227-32-77, 226-10-73
Наш адрес: вул. Кірава, 21,
220050, Менск

дзеварта быць
Прэзентацыя даведніка

Днямі пабачыў сьвет бібліяграфічны даведнік “Беларускія слоўнікі й энцыкліпэды” (Нью-Ёрк—Менск XXXVIII+558 старонак. Укладальнікі доктар Вітаўт Кіпель і Зыміцер Саўка). Гэтая кніга — 5-ы выпуск “Бібліяграфічнае сэрыі” выданняй Беларускага інстытуту науки і мастацства (Нью-Ёрк). У даведніку сабраныя звесткі пра беларускія слоўнікі й энцыкліпэды ад часу Ляўрэнція Зісанія да сёлетніх выданняў і публікацый, а таксама інфармацыя пра рукапісныя слоўнікі й картаткі.

Прэзентацыя кнігі адбудзеца ў лекцыйнай залі Нацыянальнай бібліятэцы (вул. Чырвонаармейская, 9) 9 кастрычніка 2002 г. з 17-й. Уваход волны Замовіць кнігу можна праз т. 233-44-58 (20.00—22.00).

Юрэвіч Лявон. Літаратурны рух на эміграцыі. Менск: Бібліятэка часопісу “Беларускі Гістарычны Агляд”, 2002.

“Магчыма, наступная тэза падасца троху парадаксальнай, але літаратурны рух на эміграцыі быў пазбаўлены менавіта руху”, — піша Лявон Юрэвіч у VI раздзеле свайго кнігі. Чытач з чуйнымі вухамі і лягічна вывучкаю можа заўважыць, што ў цытаваным сказе апушчана слова “адзнакаў”. Але на с.102 зноў спатыкаем съцверджаньне пра “адсутнасць руху ў самім рухе”. Які змест укладае аўтар у панятац “літаратурны рух”? Адчуваецца, што Л.Юрэвіч хапеў бы бачыць яго чымосьці арганізацыйна аформленым. Прагэта можна здагадацца, чытаючы, як у 1946 г. была зроблена спроба стварыць на эміграцыі Беларускі (Крыўіцкі) фронт літаратуры й мастацства (ФЛіМ). Мабыць, ФЛіМ меўся стаць чымсьці накшталт Саюзу пісьменнікаў, Саюзу мастакоў ды Саюзу кампазытараў БССР удавнасць. Але адбылася натуральна дыферэнцыяцыя, бо звычайна пісьменнікі гуртуюцца вакол пэўных пэрэдышкаў ці выдавецтваў.

У III раздзеле кнігі мы сустракаем даволі поўны сьпіс беларускіх літаратаў на эміграцыі (больш за 100 асобаў). Як бадаў да яго імёны Юркі Весялкоўскага, Леаніда Карася, Інкі Ма-

карэвіча, Архіпа Папліскі ды Віктара Сянкевіча (Сянкевіча, Язэпа Барзікі). Яшчэ пасыль сапраўднага імя пісьменніка варта было бы пісаць псеўданімы й крыптанімы ці — пасыль найбольш вядомага псеўданіму — сапраўднае прозывішча ды іншыя псеўданімы з крыптанімамі. Навуковыя рэдактары павінен быў таксама забяспечыць аднайменасць напісання імёнаў. А то Алалёня Раткевіч названа Апалоніяй Радкевіч, Аляксандра Саковіч (Іна Рытар-Каханоўская) таксама атрымала імя Апалоніі... І ў біяграмах ёсьць пропускі й недакладнасці. Д-р Ян Пятроўскі перакладаў для нас не адно Плятона — Марка Аўрэліюса таксама; Мікола Равенскі скончыў не дырыжорскі, а рэзенцкі курсы, пісаў на “творы на рэлігійныя тэмы”, а духоўную музыку; Алеся Смаленец ня быў Смалянцом і г.д.

Паколькі кнігарня і наагул систэмы распаўсюдзілі кнігі ў эміграцыі на мела, Л.Юрэвіч звяза-

рэцензія

Кніга пра літаратурны рух

тaeцца ў сваёй працы да іншых кампанэнтаў літпрацэсу — выдавецтваў і прыядычнага друку. Разглядаюцца таксама крытыка й літаратуразнаўства. Аўтар робіць істотную заўгаду: “Эміграцыянае літаратуразнаўства выконвала пераважна палітычныя функцыі, уласцівыя для несвабоднага грамадства — у дадзеном выпадку вольнага геаграфічна, але паняволенага псыхалігічна...” Літаратуразнаўству ў дыяспары даводзілася палемізація з Менскам, які ўчыняў атакі супраць яго. Бацацьба йшла за спадчыну — “забароненых” большавікамі аўтараў ці творы (Янку Купалу, Якуба Коласа, М.Багдановіча, Алеся Гаруна, М.Гарэцкага, У.Жылку, У.Дубоўку, Я.Пушччу, А.Мрыя ды інш.). Ствараецца уражанне, што сутыкніцца практычна з дагэтуль. Так, аўтар не ўстрymаўся і памяняў спакойны тон на палемічны. Палемічнае ягонае выснова пра тое, што “сапраўднага ўзяд-

нанья эміграцыйнай і падсавецкай літаратур не адбылося”. Яго не могло адбыцца. Але па меры таго, як зынікае падсавецкая літаратура, адбываецца паднаныне літаратуры на Бацькаўшчыне і ў дыяспары. Я б толькі ня стаў сцьвярджаць манаполію нашых замежнікаў на незалежніцкую ідею ў паваенні час. Незалежнікі ня зводзіліся і ў БССР.

Цікавае пытанье: ці можна лічыць 1995 г. канцом эміграцыйнае літаратуры? Пераважна большасць аптыканаў аўтарам пісьменнікаў адказала становіча, а новыя эмігранты — С.Сокалай-Воюш ды М.Шчур — “адмалуляюцца лічыць сябе эміграцыйнымі пісьменнікамі”. Тое ж зробяць і В.Быкаў, і А.Разанава... Беларускі пісьменнікі, які літаратары іншых нацыяў, захоўваючы грамадзянства, абраюцца сабе месцам жыхарства розных куткі сьвету. Так на практычнай прапагандзе бурыца мяжа паміж літпрацэсам на Бацькаўшчыне і ў дыяспары ды нараджайшчыца адзіны беларускі літаратурны працэс. Але гэта не здымае з парадку дня пытання пра вывучэнне даробку эміграцыі. Добрую глебу для гэтага і стварае Л.Юрэвіч.

Батуэль Асьвіч

Богуш, Богусь, Бусылік, Багусік, Багуслай. Верабейчык, жук, кропелька, канапелечка, бурбалка. Нашаму сыночку ўжо амаль чатыры гады.

Ніколі б не падумаў, што ў мяне настолькі магутна прачнецца "бацькоўскі інстынкт". Халодным розумам гэта неяк слаба вытлумачальна, ёсьць у гэтым нешта глыбіннае, падсъвядомае.

Вось ідзеш ты па вуліцы, трymаеш свайго малога за руку і пачуваешься... ну, ян буду пісаць шчасльвым (гэта было б занадта банальна), але, прынамсі, нясе сябе сывету паважна і нават гарыста.

Хоць чым ганарыцца? Што ты такога зрабіў? Проста чарговы раз падараўваў кахранай жанчыне некалькі сотняў мільёнаў сваіх спэрматазоідаў, адзін зь якіх з хуткасцю 18 км у гадзіну (праверце ў даведніку) дасягнуў-такі сваёй мэты — яйцаклеткі. Ты што — падымаў па лесьвіцы свой цяжкі жывот, ablіваючыся потам і перакручываючи сьпіну? У цябе былі прыступы таксыкоzu, калі рвотны рефлекс падсту-паў да твайго горла, сыцкаючы дыханье? Гэта ты роў немым голасам, калі пачаліся схваткі і крывяныя сасудзікі лопаліся ў тваіх руках і нагах? Не.

Не. Ты ездзіў у творчыя выправы, пакуль яна хадзіла цяжарнай у Менску, піў піва зь сябрамі, калі яна ляжала ў радзільні, адзначаў нараджэнне хлопчыка на працы, калі яна з радзільні выйшла. Затое цяпер ты ідзеш па вуліцы, трymаеш свайго карапузіка за руку, адчуваючи вялізную самапавагу і ўздым ад свайго новага статусу — Бацькі, і разумееш, што ты чагосць варты ў гэтым жыцці...

Богусю ўжо амаль чатыры гады. Ён ходзіць у звычайні дзіцячы садок ля нашага дому на Лагойскім тракце. "Звычайні" — значае "расейскамоўны".

Мне не зусім даспадобы ідэя гадаваць дзіця ў нейкім штучна замкнёным беларускамоўным гета. Чым раней Богусь даведаецца, што акрамя беларускай існуюць і іншыя мовы, тым больш адэвнатна ён успрыме гэты факт. Як у знакамітай показцы — "Куды ты падзенешся з падводнай лодкі?" Пытаныне толькі ў тым, як сябе паводзіць на гэтай субмарыне вар'яцкага жоўтага колеру.

У кампаніі расейскамоўных дарослых адна цётка, каб зьянтэжыць Багусіка, кажа: "А я цябе не разумею. Я па-беларуску не разумею". Богусь: "А ты што, расейка?"

Паўтара-два гады. Самы цяжкі пэрыяд — распазнавання словаў. Богусь нешта гаворыць і са слязмі абураецца, калі яго не разумеюць. Бяром яго на руку і просім паказаць, дзе гэта знаходзіцца. Так даведаліся, што "кахранка" — гэта, аказваецца, шакалядка. Чалавеку паўтара году, а ён ужо кахранку просіць! Іншыя прыклады пэрсанальнага слоўніка: напэўна — павеўна, таксі — каці, лічба — лібса, смакталка — маскалка, юхаць — муҳаць, птушкі — піпкі.

Богусь прайшоў у садок у гад і 7 месяцаў. Выхавацелькі да ягонай беларускамоўніцы адразу ж паставіліся вельмі прыязна. Му таму, што з-за асаблівасцяў рухомага і энэргічнага характеру, білінгвізм даеца Богушу без

Віталь Цыганкоў

Тата, а ты папа?

Беларускамоўнае дзіця ў расейскамоўным съвеце

**Воля тлумачыць
Богусю пра нейкую
кніжку: "Гэта не для
дзетак. Гэта толькі
для бацькоў". —
"Мама, а ты бацькá?"**

захважных проблемаў. Спачатку, прыйшоўшы з садка, ён пачынаў устаўляць расейскія слова ў сваю мову. Папраўлялі, тлумачылі, што гэта па-расейску, а па-беларуску во так. Разуменьне,

ходзілі да іх у дом. Праз пэўны час гэта прыйшло.

У Богуша сітуацыя лепшая — вакол даволі шмат дарослых, якія гавораць зь ім па-беларуску: акрамя бацькоў, некаторыя

**Праяжджае м
машыне мост церазь
Сьвіслач, пытаемся
Богуся: "Што гэта?" —
"Лужына".**

я цымяна здагадваўся, што па-расейску ён таксама ўмее. Падабраўся я неяк да садочки, калі дзеткі на дварэ гулялі, прыслушу-

**— Мама, а што ты
робіш?
— Фарбую тварык.
— А што, у цябе
тварыка няма?**

хаўся. Та-ак, гаворыць маё дзіця на чысцюцкай расейскай мове, нават без акцэнту. Пытаўся по-тим: "Богусь, а чаму ты зь дзет-

**Незнамая цёця на
вуліцы: "Какой
сімпатічны
мальчик", Богусь: "Я
ня малычік, я
хлопчык".**

што ёсьць дзіве розныя мовы і іх ня трэба зъмешваць, прыйшло да Богуся даволі хутка.

**Два гады і чатыры
месяцы. Прыйшоў з
садочка і кажа: "Тата,
ты — папа".
Сім'яца. Потым
яшчэ некалькі дзён
дражніўся —
"спасіба".**

Адны знаёмыя распавядалі, што ў іхнай беларускамоўнай дачкі неяк было "заклінавала". Яна раптам вырашила, што беларуская мова — гэта мова мамы і таты, а з усім астатнім сіветам трэба гаворыць па-расейску. Прытым яна пачынала гаворыць па-расейску нават з "чужымі" беларускамоўнімі, якія пры-

**Богусь прыйшоў у
грамадзкую
прывіральню. Бачыць
пісюары, кажа: "У мяне
піся маленкая, я не
дастану". Узгадваецца
мужчынскі жарт: "Не
пераацэнвайце сябе,
падыдзіце бліжэй да
пісюара".**

сябры, у таты на працы, людзі на розных сівятах і фэстах, спрабуюць бабуля і дзед, цётка ды большасць сваякоў. Другая бабуля таксама спрабуе, але ня вельмі паспяхова, таму Богусь яе выпраўляе.

Адзінае, што беларускамоўных дзетак Богусь вельмі рэдка сустракаў. Як бы ў яго не стварылася ўражанье, што беларуская — гэта мова дарослых?

**Ідзём па парку.
Богусь: "Тата, хачу на
ручкі!" — "Дойдзем да
машыны, там я цябе
вазьму". Праз пару
сэкунд: "Тата, ужо
ДОЙДЗІЛ!"**

Часам даводзіцца прыдумляць уласныя слова, бо некаторыя прадметы ня маюць нейкіх замацаваных назваў. Напрыклад, такая маленькая дошка, на якой можна маляваць і потым адразу сіціраць. Як яе называць? Зразумела, "малівалка". Цукерачка, якую траба смактаць, — "смакталка". Ну і "галаваломка" (нейкай людажэрскай, садысцкай назва), якую цяпер усё часцей называюць ангельскім словам "пазл", мы ахрысьцілі "складачкай".

Мне стала цікава, на якой мове Богуш гаворыць у садку. Дома ад яго чуеш толькі беларускую, але

камі па-беларуску не гаворыш?"

— "А яны мяне не разумеюць!"

На дадзены момант у Богуша нейкай радыкальнай формай "тарашкевіцы". Ён кажа — "вавёркаў", "дзеткаў", "чалавекаў", "машынаў" і г.д. Пакуль канчаткі не папраўляем. А вось як Богусь утварае загадны лад дзея-

**Богусь глядзіць на
факіра, які "глытае"
агонь. Кажа: "У дзядзі
жывоцік будзе
балець ад агоня".**

слова: "Не съмліся", "не пляй". Таксама і галосныя ня хочуць уцякніць, калі патрэбна: "леў" — "левы" (а ня "львы"): "Тата, а левы ня будуць крыйдзіцца, што мы прыйшли на іх паглядзіць?"

Увесь мінулы час у Богуся доўга называўся словам "учора". Вечарамі пытаецца: "Мама, ня цёмна?" "Цёмна" для яго — "страшна". Бомы палохаем, што ўвечары ходзяць дракошы і магутць забраць хлопчыка, які ня хоча спаць.

**Богусь ёсьць
марозіва. Я кажу:
"Пакінь мне". —
"Добра. Я даем і
потым пакіну".**

Неяк Богусь кажа:

**"Пайшлі ў
рэстаранчык". — "Не,**

**Богусь, мы ўчора
былі". — "Хачу ў
рэстаранчык". —**

"Богусь, мы ня можам

часта ў рэстаранчык

хадзіць — тады ня

будзе грошай на

цацкі". — "Мне ня

трэба цацак, хачу ў

рэстаранчык".

Значную частку жыцця Богус праводзіць у аўтамабілі. Ну і, вядома, моўна ўзбагачаеца. Ездзе мама за рулём, сварыца на кагосці: "Куды ты едзеш?!" Богуш падказвае: "Мама, скажы дзядзю, што ён прыдурак"... Хоць часцей Богус нас за рулём выхоўвае: "Тата, нельга такія слова казаць".

У тры з паловай гады ў Богуша зявілася незвычайная мара: "Хачу пакатаца на трамвайчуку". Ну, экзотыка такая. Прыішлося пракаціць.

**Богусь любіць
схавацца пад коўдрай
і крычаць: "Мяне
няма!" Я кажу:
"Акудовіч ты наш".**

Год таму Богусеву группу ў садочку раптойна вырашылі зрабіць беларускамоўнай. Гэткая рэбеларусізацыя позынія лукашызму. Напэўна, прыйшла з РАА адпаведная паперка, і, калі паўсталі пытаныне, якую группу ў садку кінуць пад танкі беларусізацыі, сумневаў не ўзынікала — вядома, сёму, тую, дзе Богусь. Цяпер усе дзеткі ў групе кажуць "добрый раницы" і "да пабачэння", а на сцяне па-беларуску напісаны расклад дня. Беларускай мовы ў групе ўсё больш, а калі выхавацелькі нешта забываюць, яны заўсёды могуць спытацца ў Богуся. Такія выпадкі ўжо былі.

Запомніце: ваша беларускамоўнае дзіця заўсёды міжволі выступае самім пераканаўчым і эфектыўным вашым паплечнікам. Мы, дарослыя, не заўсёды пасылядоўныя ў сваёй беларускамоўніцы, але дзеці дапамагаюць нам быць самімі сабой. Вы гаворыце зь ім па-беларуску і ставіце тым самым ўсё навакольнае асяроддзіце перад гэтым фактам: "Так, мы такія, што з гэтым зробіш".

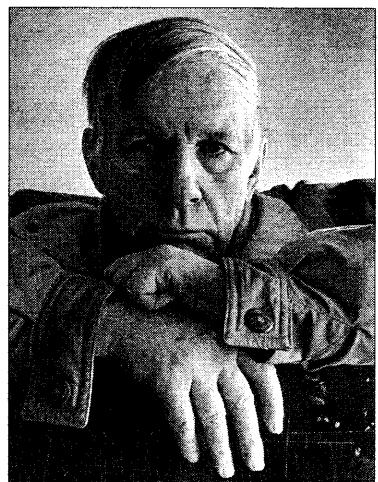
Прыіялі Богуша ў нядзельную расейскамоўную школку. Даведаліся пра ўмовы, заняткі, расклад. Выслухаўшы ўсё гэта, Воля кажа, што ёсьць адна акаўлічнасць — Богуш хлопчык беларускамоўны. Дырэкторка супакоівае: "Нічога страшнага!"

Вось і мы думаем — нічога страшнага.

АНОНС

Спэцыяльны нумар часопісу "ARCHE"
"Нашы дзеткі"
зьявіцца ў продажы
у кастрычніку.

ARCHE

Анатоль Кравчук

Васіль Быкаў

Помнік ад дэмакраты

ўмацаваць дэмакратыю. Найперш было вырашана паставіць помнік Песьняру.

Песьняр, безумоўна, быў дэмакратам (як і належала песьняру-партыту). Акты дэмакратычны рэжым як раз кідаў яго ў турму, ягоныя творы не друкаваліся, а песьні не выконваліся. Улады абвесыцілі конкурс на найлепшы праект помніка, і ў конкурсе маглі ўдзельнічаць усе майстры, хто толькі хацеў. Абмяркоўваць таксама мог кожны. Праекты помнікаў былі выстаўлены для агляду ў гарадзкім парку. Выбраў дзень цэлы, і толькі пад вечар грамада спынілася на адным. То быў самы вялікі гіпсавы песьняр. Некаторыя, праўда, хацелі сярэдніх па-

мераў, але ім дружна запярэчылі, і тыя ўрэшце пагадзіліся. Усё ж памер — не апошні з крытэрыяў у грамадстве, дзе іх і так было небагата. Той самы выбар зрабіла і афіцыйная камісія, складзеная з прадстаўнікоў улады і розных слоў насељніцтва.

Далей ішло абмеркаванье дэталіў. Амаль усе былі пераканаўныя, што адна галава добра, а шмат галоў — лепей. Скульптар, праўда, пірэчыў, але яму напомнілі, што той мае толькі адну галаву і дэльце руки. А тут, калі пачалі галасаваць, паднялося мнóstва рук — значыцца, праўда была на іхнім баку. Таму прыйшла яшчэ адна прапанова (дарэчы, съвтара), каб Песьняр быў не ў капелюшы, а з непакрытай галавой. Да чалавека з непакрытай галавой усё ж болей павагі, асабліва калі ён хрысьціянін. Але як быць з капелюшом? Ня кідаць жа яго долу, калі ён зроблены. Тады хтось пропанаваў: а хай ён тримае яго ў руцэ. Так і зрабілі. А яшчэ лепши, калі будзе тримаць не каплюш, калі кепку. Скульптар ляўся, але перарабіў. Тым болей што ў ранейшыя часы ён гэтах кепак нарабіў нямала, меў пэўны досьвед. Але тады падняўся адзін прадстаўнік вытворчага калектыву, які давёў, што кургузая куртка — неяк непачціва для паважанага працаўніка культуры, якія ў свой час усе насілі паліто. Трохі паспрачаліся і вырашылі апрануць Песьняру ў паліто. Добрае паліто, нібы з драпту, шырокое ў пляchoх. Тым болей што адкрыты помнік зацягнулася, настала восень. Ну, а калі восень, дык хутка і зіма, не стаяць жа чалавеку ў гамашыках на марозе, трэба яго абуць... валёнкі! — пропанаваў самы здагадлівы. Скульптар пазеляней ад злосці да роспачы. Але ўсё ж часы былі не таталітарныя, урэшце ўлічлі і думку скульптара, вырашыўшы абуць Песьняру ў боты. Калі на тоўстай падэшве, дык зусім будзе выглядадаць няблага. Бы вайсковец! — узрадаваўся прысутны тут адстайны палкоўнік. Матэрыял (бронза) дазваляе тое зрабіць грунтоўна, пагадзіўся і прафсаюзы прадстаўнік мэталюргічнага заводу. І помніку добра, і заводу рэклама.

Галоўнае было абмеркавана і вырашана — што значыць калектыву розум стальных, волытых людзей, сапраўдных прадстаўнікоў дэмакратычнай грамадзкасці. Невялікая меншасць прысутных, праўда, была іншэ думкі, але іх хутка пераканалі. Гэта раней такія справы вырашаліся індывідуальнай, з гледзішча скульптара. А ў час раззвітой дэмакратыі ўсё грамадства. Тым болей калі гаворка ідзе пра ўшанаванье памяці таго, кога слыннага сына Бацькаўшчыны, як Песьняр. І скульптар моўчкі пагадзіўся, бо меў патребу ў грашах і на меў кватэры. З грашымі, вядома, сталася на-пруга, грошай не хапіла. Зьвярнуўся да спонсараў, далі ў друк адмысловы рахунак у банку. Ды марна. Чакалі два месяцы — ніводнай капейкі на той рахунак не паступіла.

Тым часам мінула і зіма, надарылася вясна. Прыгрэла сонца, па канавах пацяклі ручай. Хтосьці з камісіі прыкметеў, што

Песьняр будзе недарэчна выглядаць пад сонцем у сваім бронзавым паліто, нібы ў кажуху. Каб як паправіць тое, сказаў скульптар. Той у чарговы раз мавлюнчыўся, але тут жа і паправіў — уцінуў “кажух” у талі, Песьняр ад таго зрабіўся страйнейшы і вышэйшы, бы памаладзеў, ці што. Тое дужа спадабалася камісіі і наўратаму аўтару скульптуры. Праўда, трохі нагадвала шынелак, але тое нікога асабліва не заклапоціла — ці мала постаяць у шынлях стаяла на плошчах і раздражжах ды нікога не турбавала.

Як дайшла справа да ўсталіванья помніка, давялося крыху паспрачыцца наконт месца. Месца ўвогуле было вядомае — плошча перад бытым выканкам, дзе некалі стаяў пафарбаваны пад бронзу Ільліч. Ільліча гадоў колькі таму знялі аўтакранам, а гранітны п'едэстал застаўся — казалі, не хапіла магутнасці крану. Але разумнейшыя намякалі: на ўсякі выпадак (усе разумелі, які) і праўда, вони прыдаўся.

Пры вялікай урачыстасці, з аркестрам і пра-мовамі ад уладаў і грамадзкасці адчынілі помнік слыннаму Песьняру. Народ пляскаў у ладкі, апазыцыя сипяvala “Пагоню”. Ззаду да натоўпу падышлі старыя — дзядок і бабка. Бабка пераходыціцца і кажа:

— Слава табе, Божа, я думала, што дажыву...

— Да чаго дажывеш?

— папытаўся дзядок.

— Ну, што вернуць...

Леніна.

— Які табе Ленін! Хіба

Ленін у шынлях стаяў?

— Сталін.

ку і праўда тая бронзавая постаяць дужа нагадвала ўсіх трох названых. Калі як ў цэлым, дык па дэталях пэўна.

Начальства і грамадзкасць, што стойпілася паблізу пастаўніцтва, мабыць, нічога з таго не прыкмячала і не здагадвалася.

Затое народ усё бачыў. Хоць кожны бачыў, што хацеў

Кнігу Васіля Быкава

“ПАХАДЖАНЕ, ПРЫПАВЕСЬЦІ”

(Вільня, “Наша Ніва”,
бібліятэка “Вострая брама”)

можна набыць
праз систэму “Кнігі — поштай”.
Цена 3000 рублёў.

Дэлегацыя з краіны I.

У Менску з тыднёвым візитам знаходзіца ўрадавая дэлегацыя краіны I, з якой Беларусь мае сталыя сяброўскія сувязі. Высокія госьці наведваюць нашыя прадпрыемствы, гаспадаркі, установы. З асаблівай цікавасцю і-цкія ўрадоўцы знаёміца з дасягненнямі нашае мэдыцыны. Дэлегацыя, што складаецца ў асноўным з прадстаўнікоў міністэрства вайсковай прымусловасці, зь вялікім задавальненнем наведала клініку Навукова-тэхнічнага інстытуту радыяцыйнай мэдыцыны, НДІ ядравай фізікі, шпіталь 120-й мотастралковай дывізіі. Але асаблівае захапленыне ў ганаровых гасцей выклікалі выпрабаваны артапэдышчнага абсталівання сярдечнай і малой далёкасці, спэцыяльна для іх зладжаныя на вайсковыем палігонах ва ўручы.

Не абышлося і без наведання съяных для кожнага беларуса месцаў. Ракетна-мэмарыяльны комплекс "Хатынь" зрабіў на гасцей надзвычайна ўражаныне. Адзінм, хто на здолеў прасякнуцца ўрачыста-прыўзнятым настроем таго месца, быў наш міністар культуры сп. Куліка, які непадобна сумаваў з прычынам адсутнасці свайго і-цкага калегі. Тамтэйшы міністар культуры, на жаль, ня змог наведаць нашу краіну, бо час візиту якраз супаў з Днём арабскага пісьменства, на якім ён мусова павінен быў прысутнічаць. Каб не прападала віза, замест яго прыехаў кіраунік Міністэрства сродкаў сувязі й па сумяшчальніцтве шэф выведкі I. Пасьля наведання партызанскіх базаў на Мядзельшчыне і музэю вялікай айчынной вайны ён, у прыватнасці, адзначыў, што няма двух іншых такіх міралюбных народаў, як ягоны і беларускі. У часе прамовы ён абергер чуткі, што распускаюцца пра I. "змагарамі за дэмакратыю", сказаўшы, што ягоная краіна ня мае ні зброі масавага зыншчэння, ні абсталівання для

Трактары лятуць...

яе стварэння, ні жадання займацца такімі справамі. Але калі ЗША наважацца на ядравы ўдар, I. адкажа тым самим.

Абергер ён таксама плёткі пра вайсковатэхнічнае супрацоўніцтва з Беларуссіяй. Ягоныя слова пацвердзі і старшыня Фэдэрацыі беларуска-і-цкіх прафсаюзаў К.Лозік, які разка раскрытыкаў Камітэт па санкцыях ААН, што замарозіў пастаўку ў I. мірнай грузу: некалькіх тысячай жыцьцёва неабходных там аўтамабіляў і трактароў шырокага прымянењня.

Але, нягледзячы ні на што, супрацоўніцтва нашай краіны з I. разъвіваецца

— нават у спартовай сферы. Чакаецца, што ў часе наступнага візиту К.Лозіка ў I. з ім паедзе група экспертаў-спартоўцаў з міжнароднага Камітету дапамогі біятляністам (КДБ), які ўзначальвае цяпер Леанід Ерын. Яны павязуть у сяброўскую краіну мэдабасталяванье і лекі, а трактары шырокага прымянењня палятуць сваім ходам съледам за іхнім самалётам.

P.S.: Эксперты зь Белдзяржкансерваторы заявілі, што ўсе ноты пратесту, дасланыя з амерыканскага пасольства, выявіліся фальшивымі.

Сяргей Мікулевіч

яны па-беларуску. Т.: 288-68-91, пасьля 20.00. Irap i Ганна

Гэ, Дзіма з Косьцем! Майце сорам! Чаму забыліся на саю сбіроўку? Адгукніцесь! Ваша Кацярынка

кватру

Дзесяткі сядомыя беларускі здымыць паконькі альбо 1-пакаўку кватру. Т.: (0296) 20-24-75 (Дзіма)

Мянію 1-пакаўную кватру ў цэнтры, сучаснай пляніроўкі, агульная плошча 36,17 м², кухня 8,2, лёждыя ў кухні на 1-пакаўную стандартную па дамоўленасці. Т.: 231-01-85

кнігі, музыка

Найду кнігі: Янка Купала — 1-ы т.; Берасьцейшчына, Менішчна. Т.: 259-55-40

Касэты, беларускія кнігі можна замовіць у Горадні: а/с 62, 230003, Горадня-3. E-mail: michelson@tut.by

Прадам/абміяно збор твораў М. Багдановіча 1928 г. (у 2-х т.). Т.: 227-72-26, Віктар

Пранакун "Расейска-беларускі харэографічны слоўнік". Т.: (0296) 36-43-08

Сучасныя беларускія часопісы і кнігі на любы густ. Замаўлінні і чытаць: А/с 744, 222120, Барысаў-1

Застольны альбом "Крамбамбуля" (на CD і аўдыё) можна набыць у Гомелі на пл.Паўстання штонядзелю

У **Гомелі** на пл.Паўстання можна набыць ці замовіць любія беларускія кнігі. Т.: 45-11-51

Незалежныя часопісы й кнігі ў Маладчыне. Ёсьць кнігі У.Мартыненкі. Т.: (273) 80-0-20, або 885

паславін

Дзясяткі кнігі на беларускай мове — апошнія месцы

ў ніжэйшай ліс! Задзіта

Рафінаваны бардзюга Бартосік — той самы, які напахадаў

зынкінныя шклятапы, — зычыць шчасці ўсім, хто на

будзе ягоны

— "Чорны Стрэльбатон"! Падхалімаж!

Трулювони Савольскія, трэба ж думы! Бы тое, аб чым думаше, прыводзіць да кепскіх выніку! (Кумка — ня кумба!)

"**Выйду я ў поле**, быццам на Вайну, шукаючи Долю, шаблякай узмахну..." — ,гэта BLACK SABBATайскі "Paramore"

"**Рагапад**"

кантакты

Святлана. Рыхтуйся да сустрэчы. Мы пойдзем у тэатар.

Хутка. Ганад

Заняткі музыкай для дзетак: піяніна, сыпевы, слуханыя

музыкі+энаміства зь беларускай й сусветнай культурой. Т.: (0296) 21-51-60

Запрашаем 5-гадовых дзетак у групу падрхтоўкі да школы. Заняткі праводзяцца па-беларуску. Т.: 288-68-91, пасьля 21.00. Irap i Ганна

Прапануем для дзетак 6—7 гадоў заняткі ўшу. Праводзяцца

Аўдыё, відэа, CD, кнігі

У Гомелі: плошча Паўстання — штонядзелю да 13.00. Тэлефон: 45-11-51. E-mail: bandrej@tut.by

Сабачыя гісторыі

Адзін сабака вярнуўся дамоў са звязду пісьменнікам. Граждан зайшоў да яго і пасікаўся: "А колькі вам далі даляраў, каб вы прагаласавалі за яго?.."

У аднаго сабакі бралі інтэрвію пра звязд з пісьменнікам. Граждан слухаў-слухаў ды кажа: "Я тожа такі магу. А трэба будзе, дык і пазму сачыню..."

Адзін сабака на звяздзе пісьменнікам. Да яго пасыля звязду з пляштакай самагонкі зайшоў Граждан і прапанаваў: "Уступайце ў рады нашых прафсаюзаў. Вясной зможаце зь любой жэншчынай па ўкусу звяздзіць у здраўніцу..."

Адзін сабака рана прачнушыся і пайшоў падмітаць двор. Граждан спаў да абеду, пасыля добра наеўся і выйшаў з хаты: "Цяпер можна заняцца дзвеачкамі..."

Адзін сабака прастыў і пайшоў да доктара. Граждан, прастыўшы, замнушыўся ў прыбіральні і сказаў: "Я сам быў сатруднікам у белым халаце, і ў мяне ёсьць усе права на бясплатнае лячэнне..."

В.ІІ.

паштовая скрынка

Віталю С. зь Менску. З Вашага допісу няясна, ад чаго канкрэтна Вы раіце адмовіцца і што прапануеце наўзамен.

Зымітру В. з Горадні. Дзякую за здынакі, і з добрыя словаў.

Сержуку К. Найперш ад Вас залежыць, ці збудзенца Вашая мара.

Андрэю Б. з Гомелю. Калі б не было "нас саміх", не было б і Руслана Равякі. Што да лацінкі, дык друкую лацінкаю ўсіх тых аўтараў, што пішуць лацінкаю. Гнаць у гэтай справе на трэба. За добрыя словаў дзякую.

Бярнарду П. з Буйкоў. Артыкул пра падзеі 1939 г. вельмі агульны. Успаміны відавочцаў пра тое, як гэта адбывалася ў саміх Буйках, былі б для "НН" цікавейшыя.

НАША НІВА
незалежная газета
заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўны рэдактары "Нашай Нівы":
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі	Наста Бакшанская
галоўны рэдактар	Андрэй Дынько
выпушкны рэдактар	Сяргей Ёрш
карэктар	Сяргей Петрыкевіч
карэктарка	Галіна Рабянкова
нам. галоўнага рэдактара	Андрэй Скурко
мастакі рэдактар	Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік	Фонд выдання газеты "Наша Ніва"

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, (0296) 13-32-32.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая. 8 палос форматам A2. Друкарня RUP "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". Менск, пр. Скрыні, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за змест рэкламных аўбесстак. Кошт свабоды. Пасывічы або регистрацыі парыядычнага выдання № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзеное Міністэрствам інфармаціі Рэспублікі Беларусь. Юрдычны адрес: г.Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а.

Наклад 3843.
Нумар падпісаны ў друк 2.10.2002.
Замова № 7082
Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запішце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (на 8 слоў) бліскатна. 220050, Менск, в/с 037
Тэкст
Імя і прозвішча
Адрес, тэлефон